

Quarantine structures: Examples of klazomen quarantine station

Aylin GAZİ GEZGİN¹, ORCID: 0000-0003-4008-6251

Abstract

Quarantine is defined as providing isolation in a defined period of time for suspicious people or goods in order to prevent spread of infectious diseases. Buildings, where the quarantine durations are spent, are called “Lazzaretto” in Europe and “tahaffuzhane” in Ottoman Empire. Although quarantine processes were implemented in many parts of the world, especially in Europe, until the 20th century starting from the 14th century, characteristics of the architectural structures in which this function was fulfilled were rarely discussed in academic studies. In light of this, the main aim of this study is to reveal genuine architectural structuring of Klazomen Tahaffuzhane that is mostly survived to date. For this purpose, quarantine structuring built from the 14th to the 20th centuries were handled firstly in terms of “site selection”, “layout scheme” and “interior design”, and then elements that form architectural structures for quarantine function were defined. Data acquired during the inspection in quarantine island housing Klazomen Tahaffuzhane were compared with archive and literature investigations, the results obtained were interpreted through the general features of the architectural structures intended for the quarantine function. Original structure of the Klazomen tahaffuzhane in the 19th century was then defined in terms of “site selection”, “layout scheme” and “indoor design”.

Highlights

- The development process of quarantine station was examined.
- Ottoman quarantine organization examined.
- Original architectural structuring of the Urla Klazomen quarantine station will be defined.

Keywords

Quarantine; Quarantine station; Lazzaretto; Healthcare structures; Cultural heritage; Klazomen; Urla quarantine station

Article Information

Received:

29.01.2022

Received in Revised Form:

19.12.2022

Accepted:

04.01.2023

Available Online:

30.01.2023

Article Category

Research Article

Contact

1. Ministry of Culture and Tourism,
İzmir, Türkiye

aylin.gazi@ktb.gov.tr

Karantina yapılanmaları: Klazomen tahaffuzhanesi örneği

Aylin GAZİ GEZGİN¹, ORCID: 0000-0003-4008-6251

Öz

Bulaşıcı hastalıkların yayılımını önlemek amacı ile şüpheli görülenlerin ve eşyaların belirli bir süre bekletilmesine “karantina” denilmektedir. Karantina süreçlerinin geçirildiği yapılar Avrupa’da “Lazzaretto” Osmanlı Devleti’nde ise “tahaffuzhane” olarak isimlendirilmektedir. İlk olarak 14. yüzyılda uygulanmaya başlayan karantina süreçleri, 20. yüzyıla kadar Avrupa başta olmak üzere dünyanın birçok noktasında uygulanmasına rağmen, bu işlevin yerine getirildiği mimari yapılanmalar çok az çalışmada ele alınmıştır. Bu yazının amacı, büyük bir kısmı ayakta kalmış Klazomen Tahaffuzhanesi’nin özgün mimari yapılanmasını ortaya çıkarmaktır. Bu amaçla, öncelikle 14. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar inşa edilmiş karantina yapılanmaları “yer seçimi”, “yerleşim şeması” ve “iç mekân kurgusu” üzerinden ele alınarak karantina işlevine ait yapılanmaların genel mimari özellikleri tanımlanmıştır. Klazomen Tahaffuzhanesi’nin yer aldığı Karantina Ada’sında yapılan incelemelerde elde edilen veriler öncelikle arşiv ve literatür incelemeleri karşılaştırılmış, elde edilen sonuçlar karantina işlevine yönelik mimari yapılanmaların genel özellikleri üzerinden yorumlanarak Klazomen Tahaffuzhanesi’nin 19. yüzyıldaki özgün yapılanması “yer seçimi”, “yerleşim şeması” ve “iç mekân kurgusu” üzerinden tanımlanmıştır.

Öne Çıkanlar

- Karantina yapılarının gelişim süreci incelendi.
- Osmanlı Karantina Teşkilatı incelendi.
- Klazomen Tahaffuzhanesi’nin özgün mimari yapılanması ortaya çıkarıldı.

Anahtar Sözcükler

Karantina; Tahaffuzhane; Lazzaretto; Sağlık yapıları; Kültürel miras; Klazomen; Urla Tahaffuzhanesi

Makale Bilgileri

Alındı:
29.01.2022
Revizyon Kabul Tarihi:
19.12.2022
Kabul Edildi:
04.01.2023
Erişilebilir:
30.01.2023

Makale Kategorisi

Araştırma Makalesi

İletişim

1. Kültür ve Turizm Bakanlığı,
İzmir, Türkiye
aylin.gazi@ktb.gov.tr

GİRİŞ (INTRODUCTION)

Bulaşıcı hastalıkların yayılmasını önlemek amacı ile hasta insanları izole etmek antik dönemden beri kullanılan bir yöntemdir (Sehdev, 2002). İzolasyon yöntemlerinden biri de karantinedir. Karantina sözcüğü kırk günlük periyot anlamına gelen İtalyanca “*quarantena*” kelimesinden gelmekte olup, bulaşıcı ve salgın hastalıkları engellemek amacı ile şüpheli durumdaki personelin, eşyaların ve hayvanların bekletilmesi anlamına gelmektedir (Stuard, 1992), (Tognotti, 2013). Karantina uygulamaları ilk kez veba salgınının yayılmasını önlemek amacı ile 1377 de Dubrovnik’te otuz gün süre ile uygulanmaya başlanmış (Gensini vd., 2004), bu işlevi gerçekleştirmeye yönelik “lazaretto” olarak isimlendirilen ilk karantina yapısı “Lazaratto Vecchio” ise 1423 de Venedik’te kurulmuştur (Devaux, 2013). 15. yüzyılın ikinci yarısından itibaren başta liman kentlerinde olmak üzere Avrupa’nın birçok kentinde uygulanmaya başlayan karantina uygulamalarının yürütülebilmesi için yeni mekânlara ihtiyaç duyulmuş, bu kapsamda birçok mimari yapılanma oluşturulmuştur (Ini, 2016).

Belirli bir süre insanları gözetim altına almak, tedavi etmek, eşyaları ve yolcuları dezenfekte etmek, temizlemek gibi farklı işlevleri bir arada bulunduran karantina yapıları, sağlık mimarisinin yanı sıra bu sürecin tamamlanabilmesi için birçok güvenlik unsuru barındıran farklı bir işlev şemasına sahiptir. Bu işlevin mimari yansımaları incelendiğinde 14. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar birçok ortak özellikleri bulunmakla birlikte, yapıldığı dönemin mimari bakış açısına, karantina süresince hangi alt işlevlerin ön plana çıkarıldığına ve dönemin teknolojik gelişmelerle olan ilişkisine göre farklı özellikleri de barındırdıkları görülmektedir.

Osmanlı’da ilk ciddi karantina 1831 yılında İstanbul’u etkisine alan kolera salgını sırasında Karadeniz’den gelen gemilere uygulanmış (Yıldırım, 2006), aynı yıl içerisinde kurulan karantina teşkilatı ile birlikte karantina uygulamalarının kurumsallaşmasına yönelik ilk önemli adımlar atılmaya başlanmıştır (Aydın, 2004). İlerleyen yıllarda Osmanlı topraklarının farklı noktalarında karantina teşkilatları kurulmuş, bunlardan en önemlilerinden biri ise 1838 yılında kurulan İzmir Karantina Teşkilatı olmuştur (Böke, 2009).

Karantina meclislerinin kurulmasından sonra başta İstanbul Boğazı olmak üzere, birçok limanı kapsayan önlemler alınmaya başlanmıştır. Bu önlemlerin en önemlilerinden biri hastalığın yayılmasını önlemek amacı ile oluşturulan karantina süreçleridir. Karantina süreçlerinin geçirilmesi için oluşturulan alanlar “karantinahane” veya “tahaffuzhane” olarak tanımlanmıştır. Arapça sakınmak

ve korunmak anlamı taşıyan tahaffuz kelimesinden gelen tahaffuzhanelerde kente giriş ve çıkış yapacakların bir süre gözetim altına alınması, tıbbi muayene yapılması, dezenfekte işlemlerinin yapılması gibi uygulamalar yer almaktadır (Altan, 2019). İstanbul Boğazi'nin iki yakasında kurulan tahaffuzhanelerin yanı sıra İzmir, Urla, Adana, Sinop, Hicaz, Antalya, Karaman, Çanakkale gibi Osmanlı liman kentlerinde de tahaffuzhaneler kurulmuştur.

Bu tahaffuzhanelerin en önemlilerinden biri Klazomen (Urla) Tahaffuzhanesidir. Kent merkezine yakın bir konumda bulunan İzmir Karantina Teşkilatına ait ilk karantina yapısının yangın sonucu yok olmasının ardından tahaffuzhane Urla'da yer alan Karantina Adası'nda kurulmuştur. Klazomen Tahaffuzhanesi ile ilgili literatür incelendiğinde genellikle tahaffuzhanenin kuruluşu ve işleyişi üzerine çalışmalar yapıldığı görülmüştür. Böke'nin 2009 yılına ait çalışmada dönemin seyyahları, gazeteleri ve Osmanlı arşiv belgeleri incelenerek İzmir Karantina teşkilatının kuruluşu ve bu teşkilat içerisinde Urla Klazomen Tahaffuzhanesi'nin işleyişi ele alınmıştır. Tunçbilek'in çalışmasında ise tahaffuzhanenin işleyişi mimari organizasyon üzerinden ele alınmış, mimari yapılanma ile birlikte yolcuların sürekli bir gözetim altına alındığı, dış dünyadan izole edilmektense “temiz”, “şüpheli” gibi sınıflandırmalar yapılarak mimari yapılanmanın ve işleyiş şemasının bu doğrultuda organize edildiği vurgulanmıştır (Tunçbilek, 2020). Yılmaz'a ait çalışmada karantina teşkilatının kurulma sürecinde Osmanlı'nın modernleşme sürecinin etkileri ele alınırken işleyiş şemasının arkasındaki düşünce ve beden-mekân ilişkisi arasındaki ilişki farklı örnekler üzerinden karşılaştırılarak ortaya konulmuştur (Yılmaz, 2020). Klazomen tahaffuzhanesinin kuruluşu ve işleyişi ile ilgili Adak'ın ele aldığı çalışmada ise tahaffuzhane işleyişinin yanı sıra Klazomen Tahaffuzhanesi'nin Doğu Akdeniz'deki karantina ağı olan ilişkisi ele alınmıştır, ayrıca bu çalışmada mimari yapılanmaya ilişkin Osmanlı arşivlerinden elde edilen proje örneklerine yer verilerek literatüre katkı sağlanmıştır (Adak, 2021). Yukarıda belirtildiği gibi literatürdeki çalışmalarda genellikle karantina süreci ve tahaffuzhane işleyişi üzerine odaklanılmış, mimari yapılanmaya yönelik incelemeler ise genellikle dezenfekte ve temizlik işlemlerinin yapıldığı tephirhane yapısı ile sınırlı kalmıştır. Mimari yapılanmayı ele alan Cebe'ye ait çalışmada (Cebe, 2021) ise yapıların mekânsal kurguları tahaffuzhane işlevinden sonraki döneme ait veriler kullanılarak oluşturulmuş, yapıların özgün mekânsal kurguları ortaya konulmamıştır.

Bu yazının amacı kültürel mirasımızın önemli yapılarından biri olan Klazomen Tahaffuzhanesi'nin özgün mimari yapılanmasını bir bütün olarak ortaya çıkarmaktır. Yazı, Klazomen Tahaffuzhanesi'nin 19. yüzyılda adaya nasıl yerleştiği, hangi işleve ait yapılardan oluştuğu, bu yapıların birbiri ile olan ilişkileri ve yapıların mimari özelliklerinin nasıl olduğunu araştırmaktadır. Yapılanmaya yönelik doğru tanımlamalar yapılabilmesi için öncelikle toplum ve sağlık tarihini etkileyen “karantina süreçleri” ve mimarlık literatüründe çok fazla ele alınmayan karantina yapılanmaları “yer seçimi”, “yerleşim şeması” ve “iç mekân kurgusu” üzerinden ele alınarak karantina işlevine yönelik yapılanmaları tanımlayan mimari unsurlar ortaya çıkarılmıştır. Klazomen Tahaffuzhanesi'nin 19. yüzyıla ait özgün yapılanması bu üç temel unsur üzerinden tanımlanmıştır. Bu süreçte ilk aşamada karantina adasında bulunan mevcut yapı stoğu incelenerek tahaffuzhaneye ait izler tespit edilmiştir. Bu izlerin tahaffuzhaneye ait izler olup olmadığının irdelenebilmesi için ikinci aşamada veriler arşiv ve literatür belgeleri ile karşılaştırılmış, elde edilen sonuçlar karantina işlevine yönelik yapılanmaları tanımlayan mimari unsurlar üzerinden yorumlanarak Klazomen Tahaffuzhanesi'nin özgün mimari yapılanması ortaya çıkarılmıştır.

KARANTİNA SÜREÇLERİNİN İLK MİMARİ YANSIMALARI: “LAZZARETTO” (THE FIRST ARCHITECTURAL REFLECTIONS OF THE QUARANTINE PROCESS: “LAZZARETTO”)

Karantina Süreçlerinin Gelişimi (Development of Quarantine Processes)

Veba salgını, gemi yolcuğu yapan tüccarlar, denizciler ve farklı ülkelerden taşınan mallar ile birlikte birçok ülkeye yayılmaya başlamış, 14. yüzyılda özellikle ticaretin yoğun olduğu Akdeniz ülkelerinden başlayarak tüm Avrupa’da etkisini göstermiştir. Veba salgınının ilk görüldüğü dönemde, bilinen tedavi yöntemlerinin yetersiz kalması sebebi ile salgından korunmanın en iyi yolunun yayılımı durdurmak olduğuna karar verilmiştir (McNeil, 1998). Bu amaçla özellikle deniz yolu ile dışarıdan gelen riskli görülen grupların, belirli bir süre izole edilen alanda karantinaya alınmasına karar verilmiş bu amaçla karantina yapılanmaları oluşturulmuştur.

Süresi değişmekle birlikte genel olarak kırk gün boyunca uygulanan karantina sürecinde, yolcuları, mürettebatı ve getirilen malları karantina yapılanmaları içerisinde birbirinden ayırarak izolasyon sağlamak, dezenfekte etmek ve iyileştirmek müdahalelerinin yerine getirilmesi hedeflenmiştir (Tognotti, 2013). Bu üç temel müdahale şekli, karantina işlevinin gerçekleştirdiği döneme, dönemin teknolojik ve sağlık alanındaki gelişmişliğine göre farklılık ve çeşitlilik göstermekte bu nedenle mimari yapılanmanın değişmesine neden olmaktadır. Karantina yapılanmaları; basit barınaklar, Osmanlı-Rus sınırında yer alan Galatz sınırında olduğu gibi açık alanlar, İtalya ve Fransa limanlarında görüldüğü gibi korunaklı ve büyük yapılar ya da limana yanaşan bir geminin içindeki kabin alanları gibi dönemin ve iklimin şartlarına göre çeşitlilik göstermektedir (Chase-Levenson, 2020).

Karantina konsepti ilk olarak 1377’de bugünkü Dubrovnik kentinin Ragusa limanında oluşturulmuş, 1423 yılında ise ilk karantina yapısı “Lazaretto Vecchio” Venedik’te kurulmuştur (Sehdev, 2002), (Devaux, 2013). Venedik’te yürütülmeye başlayan karantina süreci birkaç yüzyıl boyunca devam ederek karantina süreçlerinin temel taşlarını oluşturan ve özellikle Akdeniz kentlerinde uygulanan Venedik sistemini oluşturmuştur. Venedik sistemi katı bir hiyerarşi ve bürokrasi içeren, salgını yok etmek ya da önlemeye yönelik tedbirler almak yerine hastalıktan kaçınmayı hedefleyen bir sistemdir. 15. yüzyılın ikinci yarısında başlayan ve 19. yüzyıla kadar varlığını baskın olarak devam ettiren bu sistemde karantina yapılanmaları genel olarak “yerleşik-karasal” karantina yapılanmaları ve “liman” karantina yapılanmaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Yerleşik- karasal karantina yapılanmaları, yerel salgınlarda şüpheli görülenleri karantina altına almak için kullanılırken, liman karantina yapılanmaları ise özellikle doğudan gelecek salgın tehdidine karşı bir sınır oluşturmak amacı ile kullanılmıştır. 15. yüzyılda İtalya kentlerinde kurulan ilk karantina yapılanmalarından olan Mantua (1450), Ferrara (1464), Florence (1463), Siena (1478), Milan (1488) yerel-karasal karantina yapılanmaları iken, 1467 yılında kurulan Genoa liman karantina yapılanmalarına örnektir (Howard, 1789).

Liman karantina yapılanmalarında bulaşıcı hastalıklarla ilgilenen çalışanların yanı sıra, gümrük memurları yer almaktadır, böylelikle salgınla birlikte ticaret ve güvenliğin de kontrol altına alınması hedeflenmiştir (Chase- Levenson, 2020). İtalya kentlerinde kullanılan birçok karantina yapılanmaları birbiri ile ilişki halindedir ve karantina yapılanmaları için seçtikleri konum ile bir savunma hattı

oluşturmuşlardır (Cliff, Raynar, Stevens, 2009). 16. yüzyıldan itibaren karantina süreçlerinde “sağlık raporu sistemi” kullanılmaya başlanmıştır. Bu rapor yolcuların en son geldikleri liman göz önünde bulundurularak “temiz”, “şüpheli”, ve “enfekte” olarak üç farklı kategoride değerlendirmekte, sağlık raporuna göre karantinada kalma süreleri belirlenmektedir (Gensini vd., 2004). 16. yüzyıldan sonra uygulanmaya başlayan sağlık raporu uygulaması karantina süreçlerindeki yoğunluğu değiştirmiş, bu değişim mimari yapılanmada etkisini göstermiştir. Diğer taraftan ise, farklı ülke ve limanlarda birbirinden farklı uygulamaların olması özellikle ticaretle uğraşanlar için belirsizliklerin oluşmasına neden olmuştur. Bu sorunların çözümü ve karantina süreçlerine ilişkin uluslararası bir standart getirilmesi için 19. yüzyılın başlarında uluslararası konferanslar yapılmaya başlanmıştır (Maglen, 2003). Karantina süreçlerinde yapılmak istenilen uluslararası standartların yanı sıra 19. yüzyılda bulaşıcı hastalıklarla ilgili bilimsel çalışmaların da sayısı artmıştır.

Bilimde yaşanan gelişmeler ile birlikte 19. yüzyılda salgın hastalıklara mikroorganizmaların sebep olduğu ve hava, yiyecek, giysi gibi ürünlerle bulaştığı anlaşılmış, bu gelişme karantina süreçlerinin en önemli dönüm noktasını oluşturmuştur. Bu tespit sonrasında havanın temizlenmesi için pülverizatörler, içme suları için filtreler, giysiler ve ev eşyaları için etüv makinaları tasarlanmıştır. Etüv makinaları sabit ve seyyar olarak iki farklı çeşit olarak kullanılmıştır (Yıldırım, 2003). Etüv makinalarının 1870’den itibaren tephirhane adı verilen mekanlarda özellikle Avrupa’da yaygın olarak kullanılmaya başlanması ile birlikte karantina yapılanmalarında değişimler oluşmaya başlamıştır. Diğer taraftan da seyyar etüv makinaları belirli bir mekâna ihtiyaç duymadan kasaba, köy, kışla ve diğer kamusal yerlerde kullanılmaya başlanmıştır. Bu süreçle birlikte özellikle Avrupa’da dezenfektasyon uygulamaları artmış ve karantina süreçleri azalmaya başlamıştır.

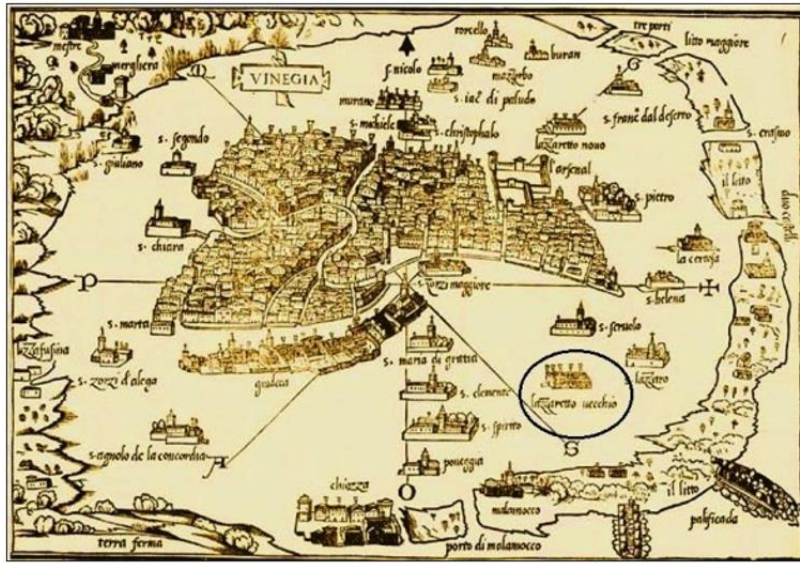
Mimari Yapılanmalar: “Lazzaretto” (Architectural Structuring: “Lazzaretto”)

Karantina sürecinde genel olarak izolasyonun sağlanmasının temel hedef olduğu, bu süreçte barınma, depolama, tedavi, bakım ve dezenfektasyon işlevlerinin olduğu ve bu işlevlerin gerçekleştirilmesi için güvenliğin ön planda tutulduğu görülmektedir. Bu nedenle karantina yapılanmaları hem hastane hem de askeri ya da cezaevi mimari özelliklerini bir arada bulunduran ender yapı kompleksleri olarak tanımlamak mümkündür. Karantina yapılanmalarının mimari özellikleri incelendiğinde; temel bir tasarım yaklaşımının olmadığı, yapıldığı dönemin mimari üslubundan etkilendiği görülmekle birlikte işlevi tanımlayan ortak mimari özelliklerin olduğu görülmektedir. Mimari yapılanma tanımlanırken üç temel unsur; “yer seçimi”, “yerleşim şeması”, “yapıların iç mekân kurgusu” öne çıkmaktadır. Bu nedenle, bu bölümde karantina yapılanmalarının mimari özellikleri tanımlanırken, yapılanmaların “yer seçimi”, “yerleşim şeması” ve “yapıların iç mekân kurgusu” olarak üç başlık altında ele alınmıştır.

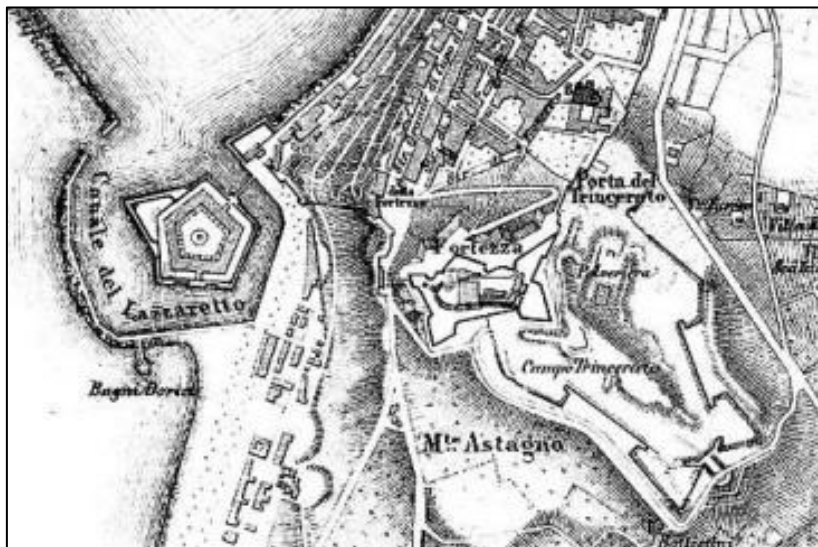
Yer Seçimi (Site Selection)

14. yüzyıldan 20. yüzyılın sonlarına kadar karantina yapılanmalarının yer seçimi yapılırken hem kent merkezlerinden uzak hem de kente kolay ulaşım sağlanabilen alanlar seçilmiştir. Yer seçimindeki diğer önemli etken ise seçilen alanın ticaret ve hac yolları üzerinde olmasıdır. Böylelikle özellikle Akdeniz’de inşa edilen karantina yapılanmaları ile bulaşıcı hastalıkların ülkeye girişinin engellenmesinin yanı sıra ticaret ağının güvenliği de kontrol altına alınmıştır (Chase-Levenson, 2020).

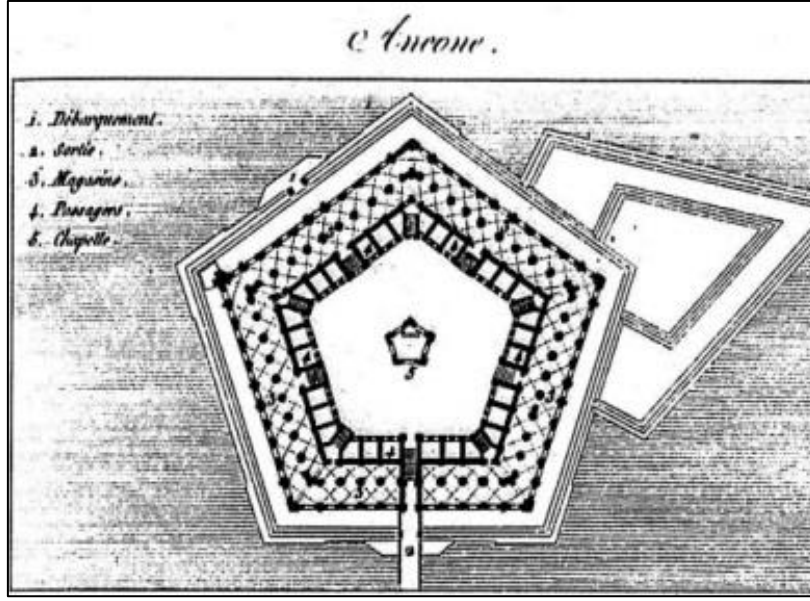
Özellikle liman karantina yapılanmalarında deniz ya da nehir gibi doğal ayırıcı unsurlar ile ayrılmış adalar ve lagünler tercih edilerek, karantina altında tutulanlar ile şehirde yaşayanlar arasındaki ilişkinin kesilmesi aynı zamanda gemi yolu ile gelenleri hızlıca kontrol altına alınması hedeflenmiştir (Ini, 2016). Yerleşim yeri olarak adanın tercih edildiği örneklerden biri ilk karantina teşkilatının kurulduğu Dubrovnik kentinin Mrkan adasıdır (Tomic-Blazine ve Blazine, 2015). Karantina yapılarının önemli ilk örneklerinden biri olan Vecchio ve Nuova Lazarettoları (İşler, 2019) ile Corfu, Malta Lazarettoları da adaya inşa edilen karantina yapılanmaları örneklerindedir (Şekil 1). İtalya’da 1733 yılında Luigi Vanctelli tarafından tasarlanan “Lazaretto Ancona” yapısı beşgen form oluşturularak karantina işlevi için üretilmiş yapay bir adada yer almaktadır (Şekil 2, 3) (Bashford, 2016). Lazaretto San Leopoldo ise doğal lagünlerin yer aldığı deniz kenarına konumlanan örneklerden biridir (Şekil 4).

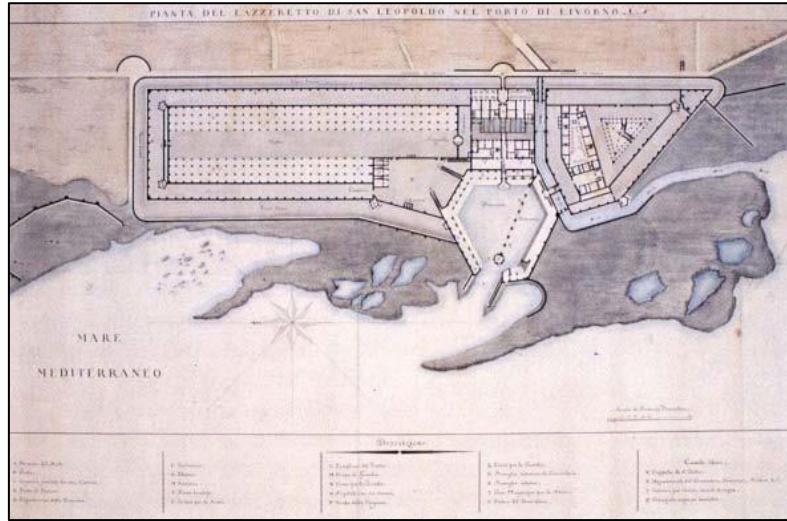
Şekil 1 - Venedik Lazaretto haritası, Benedetto Bordone, 1534 (Anoyatis-Pelé, 2016).

Şekil 2 - Lazaretto Ancona konumu (Anoyatis-Pelé, 2016).

Şekil 3 - Lazaretto Ancona planı (Tolos, 2006).

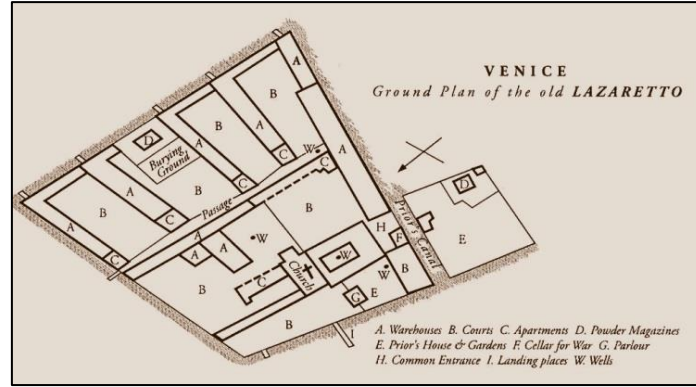

Şekil 4 - Lazaretto San Leopoldo planı (Tolos, 2006).

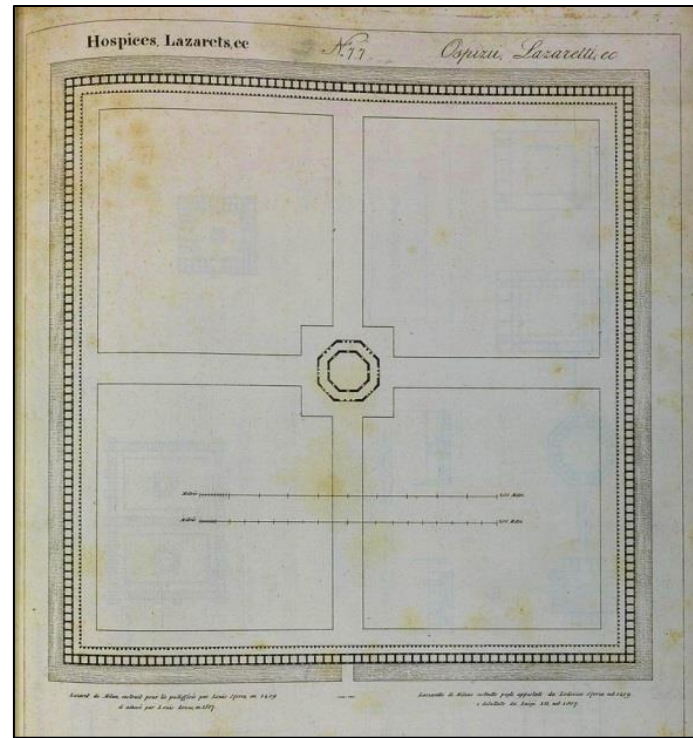
Yerleşim Şeması (Settlement Layout)

Karantina yapılanmalarını tanımlayan en önemli alanlar; izolasyon süresi boyunca gözetim altında tutulanların ve çalışanların kalacağı barınaklar ve eşyaların tutulduğu depo yapılarıdır. Bu alanlar karantina mimarisinin alan olarak en geniş bölümünü kapsar ve alandaki konumlanmaları ile karantina yapılanmalarının biçimsel yansımaları oluşturur. Karantina yapılanmalarının ilk örneklerine bakıldığında eşyalar ve mallar için ayrılan depo mekanları genellikle yapılanmanın dış çeperinde, çok az örnekte ise yapılanmanın farklı noktalarında bağımsız birimler olarak görülür. Lazaretto yapılarının ilk örneklerinden olan Lazzaretto Nuova ve Vecchio yapılanmalarının dış çeperlerinde depo ve barınma mekanları yer alırken, bu birimlerin aralarında geniş iç bahçeler bulunmaktadır. Depo mekanlarının yoğunluğu barınma yapılarına göre daha fazladır. Çalışanlar için

ayrılan alanlar bu yapılardan daha uzak bir noktaya konumlandırılmıştır (Ini, 2016) (Şekil 5). Daha sonraki dönemlerde depo ve barınma birimleri kare ya da dikdörtgen şeklinde ve birçoğu arkad oluşturacak şekilde sıralandığı, ortalarında ise bir iç bahçenin bırakıldığı yapılanmalara dönüşmüştür (Slatter, 1984). Bu örneklerin bazıları ortada şapelin konumlandırıldığı merkezi bir plan şeması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu plan şemasına ait örnek olarak Lazaretto Milano gösterilebilir (Şekil 6).

Şekil 5 - Lazzaretto Vecchio (Cliff, Smallman-Raynor, Stevens, 2009).

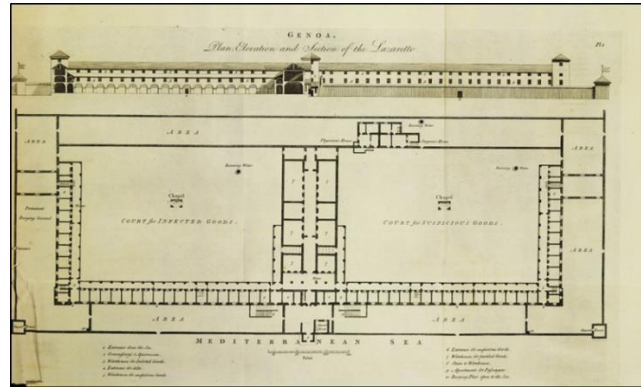

Şekil 6 - Lazzaretto Milano (Durand, J. N. L. (1833).

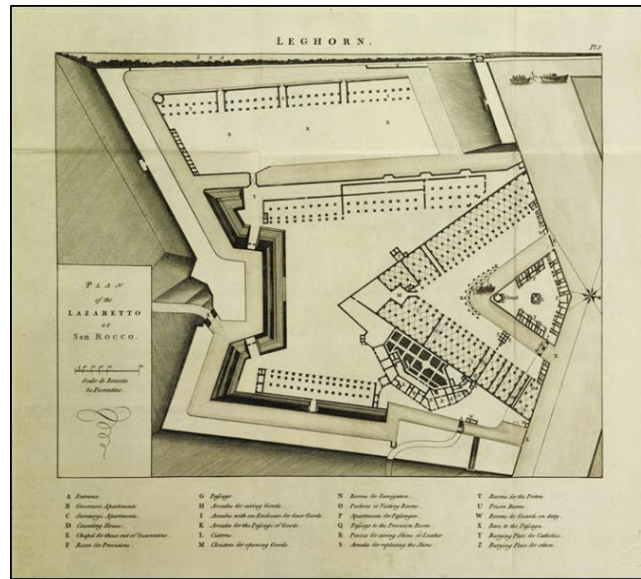
16. ve 17. yüzyıl karantina yapılanmaları; yerleşik-karasal karantina yapılanmaları ve liman karantina yapılanmaları olarak ayrılmaktadır. Lazzaretto Genoa nehir kenarına inşa edilmiş ve ilk kullanıldığı dönemde hastaların iyileştirilmesi için kullanılan yerleşik-karasal karantina yapılanmasına örnek iken, daha sonraki dönemde liman karantina yapısı olarak kullanılmıştır. Dikdörtgen plan şeması

“enfekte” ve “şüpheli” olarak tanımlanan karantina kullanıcılarını ve bu kullanıcıların eşyalarını ayrı ayrı konumlandırılacak şekilde ikiye bölmüştür (Şekil 7). Bu iki bölümün birbiri ile temasını önleyecek şekilde plan şeması oluşturulmuştur. Yapı iki katlı olup zemin katı barınma amaçlı birinci katı ise depo amaçlı kullanılmıştır (Howard, 1789).

Liman karantina yapılarında ise karantina yapısının yer aldığı limanın ticaret hacmine göre depo yapılarının sayısı ve boyutları farklılaşarak plan şemasında daha baskın hale gelmektedir. Bu ilişkiyi tanımlayacak en önemli örneklerden biri dönemin en yoğun ticaret limanlarından biri olan Livorno limanındaki karantina yapıları olarak gösterilebilir. Livorno karantina yapıları San Rocco, San Leopoldo, San Jacapo olmak üzere üç lazaretto yapısından oluşmaktadır. En önemli özelliklerinden biri farklı ihtiyaçlara ve eşyanın niteliğine göre farklılaşabilen çok sayıda tasarlanmış depo yapılarına sahip olmasıdır (Bonastra Tolos,2006). Şekil 8’de Lazzaretto San Rocco’ya ait deniz fenerinin çevresinde konumlanmış farklı işlevlere ait depo yapıları görülmektedir. Livorno Lazzaretto yapılarından görüleceği gibi ticaretin artması ile birlikte karantina yapıları sadece bulaşıcı hastalıkları kontrol altına almayı hedefleyen sağlık yapılarından çıkarak sınır ve ticaret güvenliğini de hedefleyen gümrük yapılarına dönüşmüştür.

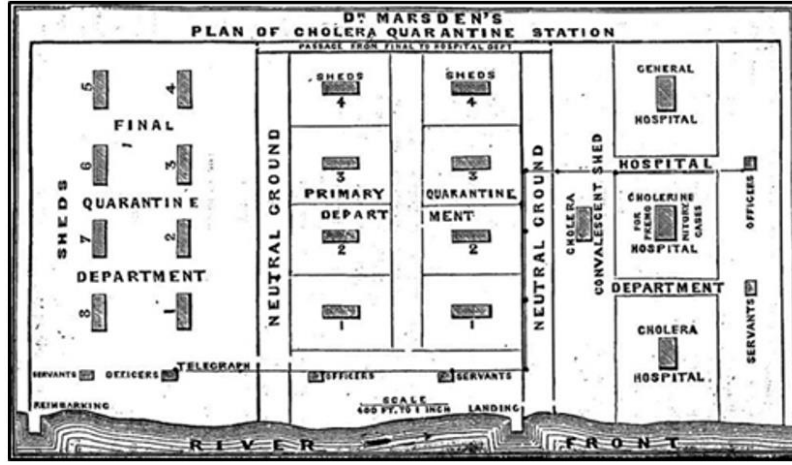

Şekil 7 - Lazzaretto Geona (Howard, 1789).

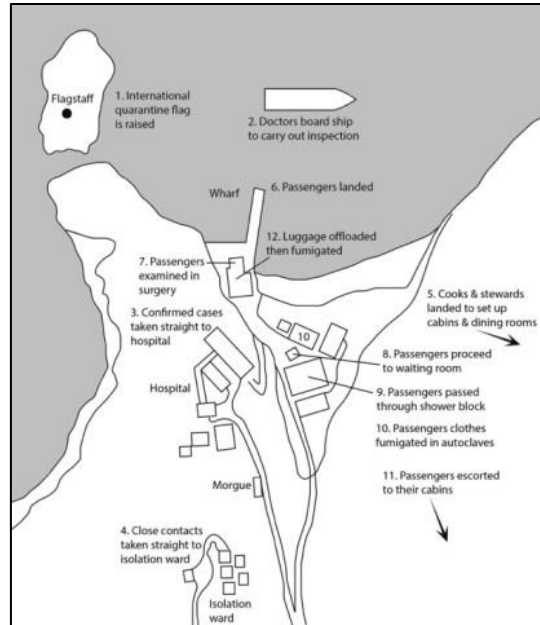

Şekil 8 - Lazzaretto San Rocco, Livorno (Howard, 1789).

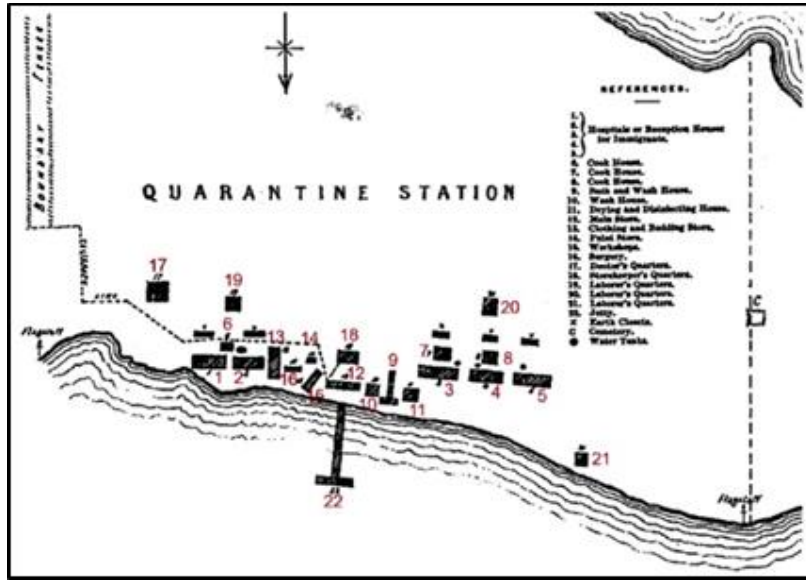
19. yüzyılda kolera salgınının görülmeye başlaması, ticaretin ve kıtalararası insan hareketliliğın artması, teknolojik, bilimsel gelişmeler karantina yapılanmalarının yerleşim şemasında değişimler oluşmasına neden olmuştur. 19. yüzyıl öncesi karantina yapılanmalarında gördüğümüz sınırları tanımlı kütle yerleşiminin yerine serbest düzende belirli bir alana yayılmış yapılar görülmeye başlanmıştır. Bu yaklaşımdaki biçimsel çözüm önerisi olarak Dr. Marsden'nin koleraya yönelik karantina yapılanmaları için önerdiği plan şeması örnek gösterilebilir (Şekil 9). Bu plan şeması temel anlamda alanı üçe bölmektedir; birinci bölümde enfekte olmuş kişiler, ikinci bölümde enfekte olmayan ancak temaslı kabul edilenler, üçüncü bölüm ise sağlıklı veya daha önce diğer karantina yapılarında belirlenen sürede karantinada kalanlar olarak ayrılmakta olup her bir bölümün diğer bölümler ile ilişki halinde olması belirgin şekilde engellenmektedir (Bonastra, 2010). Birbirinden ayrı yapılarla bir kompleks oluşturan yapılanma örnekleri "Nepan" karantina yapılanması ve "North Head" karantina yapılanması olarak gösterilebilir (Şekil 10, 11).

Şekil 9 - Kolera için karantina planı, William Marsden,1866 (Bonastra, 2010).

Şekil 10 - North Head karantina yapılanması, Avusturalya (Longhurts, 2018).

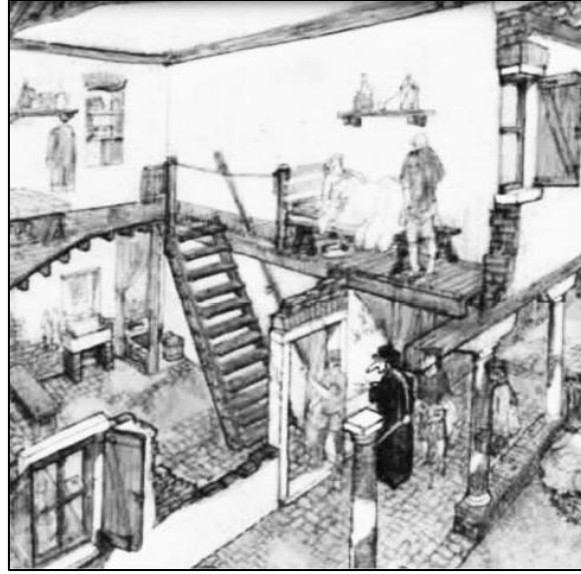
Şekil 11 - Lazzaretto Nepean (Nepean Historical Society, 2020; <https://nepeanhistoricalsociety.asn.au/>).

Karantina yapılanmalarının yerleşim şemasını oluşturan diğer önemli unsurlar ise güvenlik, pişirme alanları, dini yapılar ve mezarlık alanları olarak gösterilebilir. İlk karantina yapılanmalarında güvenliğin sağlanması için kalın sınır duvarları ve gözetleme kuleleri kullanılırken, 19. yüzyılda güvenlik amaçlı yapılanmalar azalmıştır. 15. yüzyılda yemek ihtiyacını karşılamak için ayrılan bahçe alanları 19. yüzyıl lazzaretto yapılanmalarında genellikle görülmemektedir. 16. ve 17. yüzyılda merkezi plan şemasının orta noktasında şapel gibi dini yapılar yer alıyor iken 19. yüzyıl lazzaretto yapılanmalarında dini yapıların önemini kaybettiği görülmektedir (Chase-Levenson, 2020; Ini, 2016; Howard, 1789). Diğer önemli unsur ise hastane yapıları olarak gösterilebilir. İlk lazzaretto örnekleri sadece izolasyonu hedeflerken özellikle deniz ticaretinin artması sonucu Lazzaretoların önem kazanması ile birlikte hastaları tedavi etmek içinde hastane yapılarının inşa edildiği görülmektedir. Bu alanların yerleşim şemalarındaki konumları incelendiğinde ilk örneklerde genellikle depo ve barınma alanlarına uzak ve sınıra yakın alanlarda konumlandığı görülmektedir. 19. yüzyılda görülen serbest yerleşim sisteminde ise hastane birimleri yine karantina kullanıcılarından uzak alanlarda konumlanmakta, Dr. Marsden'nin önerdiği plan şemasında olduğu gibi bazı yapılanmalarda hastane yapılarının “genel hastane” ve “kolera hastanesi” olarak ayrıldığı görülmektedir.

Yapıların İç Mekân Kurgusu (Interior Layout of Buildings)

Lazzaretto yapılanmasını oluşturan yapıların iç mekân kurgusuna yönelik literatürde çok fazla çalışma yer almamaktadır. Lazzaretto Nuova birbirinden bağımsız ve avlu üzerinden girişleri sağlanan birimlerden oluşmakta, her birimin içinde şömine ve büyük pencereler bulunmaktadır (Şekil 12) (Jiang, 2018). Lazaretto yapılanmalarının ilk örneklerinde iç mekân kurgusuna önem verilmesine rağmen 18. yüzyıldan itibaren seyyahların tanımlamaları ile barınma ihtiyacına ilişkin ayrılan önemin azaldığını görülmektedir. 18. yüzyıl gezginlerinden olan John Howard'ın farklı karantina yapılanmalarından elde ettiği gözlemleri anlattığı seyahatnamesi incelendiğinde, lazzaretto yapılarının en baskın öğeleri olan barınma birimlerinin genellikle küçük tek hacimli alanlar olduğu, bu hacimlerin bir çoğunda hastalığın bulaşmasını önlemek amacı ile herhangi bir eşya bulunmadığı,

birimlerin avlu ile bağlantılarının olduğu ancak kullanıcıların birbirleri ile temasının azaltılmasının hedeflendiği, bazı mekanlarda camsız, sadece korkulukları olan pencere açıklıklarının bulunduğu, Lazzaretto Geneo'da olduğu gibi bazı karantina yapılarının koridorlarında kapıların bulunduğu ve farklı yerlerden gelen kullanıcıların birbirinden ayrılması için bu kapıların kapatılarak yolcuların farklı bölümlerde kalmasının sağlandığı anlaşılmaktadır (Howard, 1789). 19. yüzyılın başlarında ise Rousseau'nun Lazaretto Genoa'daki tespitleri doğrultusunda, odalardaki pencerelerin önünde parmaklıkların olduğu, odalarda çok az eşya olduğu, yatma birimlerinin olmadığı ve odaların çoğunun kirli olduğu anlaşılmaktadır (Şekil 13) (Kehoe, 2020: [<https://www.piratesurgeon.com/>]).

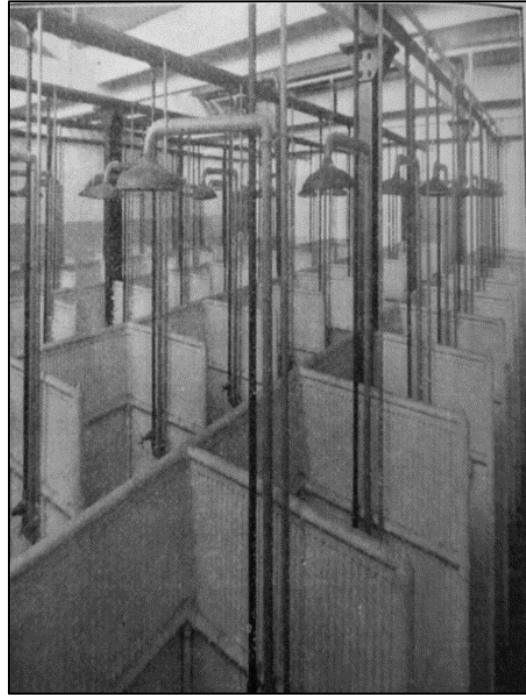

Şekil 12 - Lazzaretto Nuovada barınma odası (Jiang, 2018).

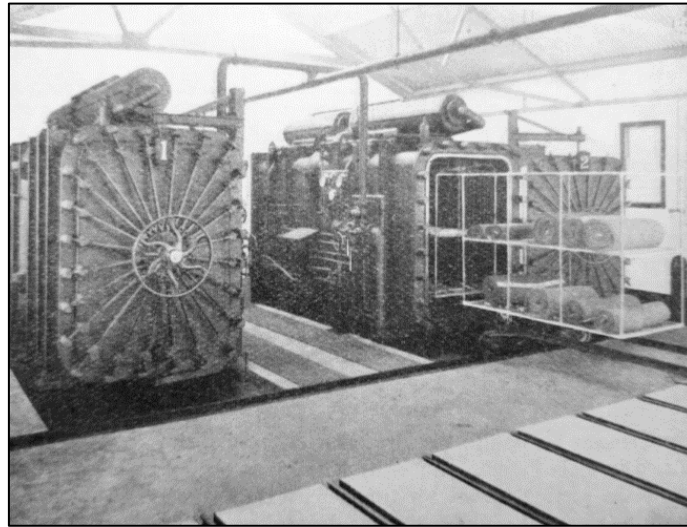

Şekil 13 - Rousseau Tasvirleri doğrultusunda Henri Baron tarafından çizilen barınma odası (Kehoe, 2020: [<https://www.piratesurgeon.com/>]).

Farklı yüzyıllarda görülen karantina yapılanmalarının iç mekân kurgusundaki farklılıklardan biri de dezenfektasyon süreçlerine ilişkin farklı dönemlerde geliştirilen farklı yaklaşımların olmasıdır. Veba salgınının ilk dönemlerinde dezenfektasyonun fumigasyon yöntemi ile aromatik maddelerin yakılması ile sağlandığına inanılmaktadır (Risse, 1999). Bu nedenle, ilk dönem Lazaretto yapılarının iç mekân kurgularında dezenfektasyona ilişkin bir yansıma görülmemektedir. 19. yüzyılda ise özellikle etüv makinalarının bulunması ile birlikte dezenfektasyon alanları yaratılmış karantina yapılanmalarındaki bazı yapıların iç mekanları etüv makinaların işleyişine göre kurgulanmıştır. Bunlara ek olarak geniş banyo ve temizlik alanlarının ayrılmaya başlandığı görülmüştür (Şekil 14, 15) (Longhurst, 2018).

Şekil 14 - North Head karantina yapısı banyo yapıları, 1909 (Longhurst, 2018).

Şekil 15 - North Head karantina yapısı etüv makinaları, 1909 (Longhurst, 2018).

OSMANLI KARANTİNA TEŞKİLATI (OTTOMAN QUARANTINE ORGANIZATION)

Kolera ilk kez 1817’de Hindistan’ın Bengal şehrinde görülmüş, 19. yüzyılda vebadan daha fazla etkili olarak dünyanın büyük bir kısmında önemli tahribatlara ve kayıplara neden olmuştur. 19. yüzyılda tıp biliminin gelişmesiyle birlikte ülkeler kendi sağlık teşkilatlarını oluşturmaya başlamışlar, diğer bir taraftan da milletlerarası organizasyonlar kurarak uluslararası ölçekte bir koruma oluşturmuşlardır (Sarıyıldız, 1989; Çavdar ve Karıcı 2014). Osmanlı’da ilk ciddi karantina 1831 yılında İstanbul’u etkisine alan kolera salgını sırasında Karadeniz’den gelen gemilere uygulanmıştır (Yıldırım, 2006). 1835 yılında ise Akdeniz’den gelen gemilerin kontrol altına alınabilmesi amacı ile Çanakkale’ye geçici tahaffuzhane yapılmıştır (Sarıyıldız, 1989).

Osmanlı Devleti’nin karantina uygulamalarına yönelik en önemli adımlarından biri 1838 yılında kurulan ve “sıhhiye meclisi” olarak da isimlendirilen karantina teşkilatıdır. Karantina Teşkilatının ana hedefi doğudan batıya salgın hastalıkların yayılmasını önlemek olup, batı ülkelerinin etkisi ile kurulmuş olsa da dolaylı olarak yerel sağlık sistemini etkilemiştir (Aydın, 2004). Karantina önlemlerine ilişkin ikinci önemli adım ise, 1866 yılında İstanbul’da düzenlenen sağlık konferansıdır. Bu konferansla birlikte karantinada uygulanacak yöntemler uluslararası bir standartta bağlanmıştır (Ayar, 2007).

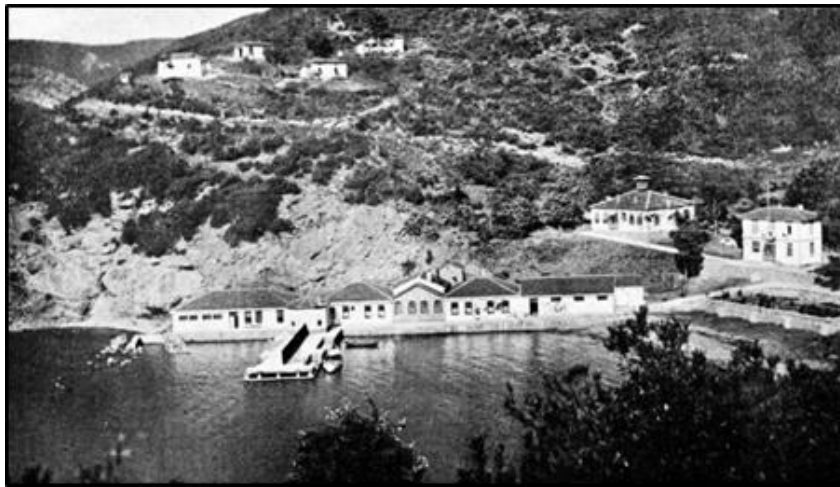
Karantina meclisi ile birlikte öncelikle İstanbul Limanı olmak üzere, Osmanlı sınırları içerisinde birçok limanı kapsayan önlemler alınmıştır. Genel karantina önlemlerine bakıldığında, gemilerin limana girdiğinde öncelikle yolcuların hastalık belirtisi olup olmadığına bakıldığı, hastalık belirtisi bulunmuyor ise gemilerin içerisinde on gün boyunca karantinada kalmaları gerektiği, hastalık belirtisi görülen gemilerde ise yolcu, mürettebat ve eşyaların tahaffuzhanelere alınarak hasta olanlar ve hasta olmayanlar olmak üzere farklı alanlara yerleştirildiği, gemiden inen eşyaların ve gemilerin ise temizlendiği görülmektedir (Yıldırım, 2016). Karantina meclisinin aldığı bu kararların mimari yansımaları olmuş ve karantina sürecinin geçirileceği mekanlara “tahaffuzhanelere” ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır.

15. yüzyılda karantinaya ilişkin alınan kararların hızlı bir şekilde uygulamaya geçmesi için, yeni yapı yapmak yerine mevcut yapıların lazzaretto işlevi ile kullanılması tercih edilmiştir. İlk lazzaretto örneklerinde mevcut manastır yapılarının işlevi lazzarettoya dönüştürülürken, Osmanlı devletinde ise Kuleli Kışlası’nın işlevi yapıya eklenen eklentiler ile birlikte tahaffuzhane olarak değiştirilmiştir. Bu yeni işlev ile birlikte yapıda üç koğuşlu hastane binası, tütsü odası, eczane birimleri oluşturulmuştur (Sarıyıldız, 1989). Ayrıca, Galata’daki eski gümrük binası Kavak Tahaffuzhanesi olarak kullanılmıştır (Yıldırım, 2016).

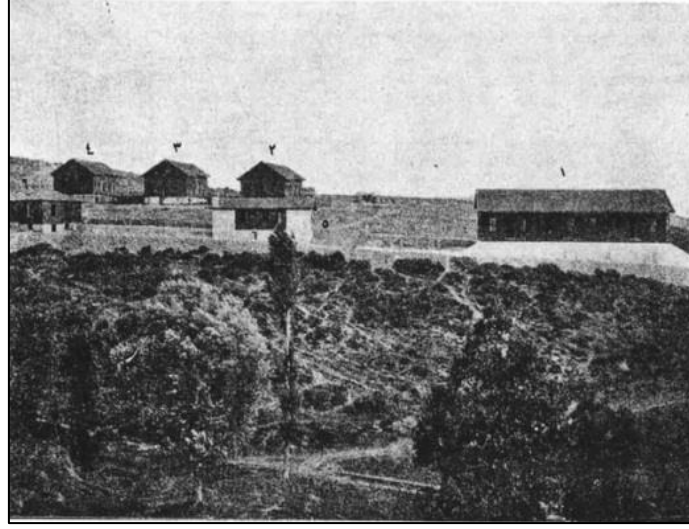
İstanbul Boğazı’nın iki yakasına, Büyükliman, Anadolu Kavağı, Manastırağzı, Umuryeri, Servi Burnu, Rumeli kavağı, Büyükdere gibi alanlara tahaffuzhaneler ve karantina alanları yapılmıştır. Tuzla Tahaffuzhanesi hariç boğazın iki yakasına yerleşen bu tahaffuzhaneler bugün ayakta değildirler (Yıldırım, 2016). Bunların yanı sıra, İzmir, Urla-Klazomen, Adana, Sinop, Hicaz, Kamaran, Antalya, Çanakkale gibi Osmanlı liman kentlerinde karantina teşkilatları ve tahaffuzhaneler yapılmıştır (Ak, 2011; Böke, 2009; Sarıyıldız, 1989; Arslan ve Polat, 2017; Demirkol, 2018).

Osmanlı dönemindeki karantina süreçlerine ilişkin bahsedilmesi gereken diğer önemli husus ise bulaşıcı hastalıklara karşı geliştirilen teknolojik gelişmelerin tahaffuzhanelere olan yansımalarıdır. Pülverizatör ve etüv makinelerinin kullanılmaya başlaması ile birlikte Avrupa’da “dezenfeksiyon istasyonu” adı verilen mekanlar yaygın olarak kullanılmaya başlamış bununla birlikte uzun karantina süreçleri azaltılmıştır. Ancak aynı dönem içerisinde Osmanlı döneminde karantina uygulamaları devam etmiştir. Osmanlı bu gelişmeleri geriden takip etse de buğu evi anlamına gelen tephirhaneler oluşturulmaya başlanmış, 1893’te Gedikpaşa Tephirhanesi, 1894’de Tophane ve Üsküdar Tephirhaneleri açılmıştır. Etüv makinelerinin kullanımı Osmanlı tahaffuzhanelerinde ilk kez 1891 yılında Geneste ve Herscher Fabrikasından getirilen iki adet etüv makinası ile birlikte başlamıştır. Bu etüv makinelerinden biri İzmir Klazomen diğeri ise İstanbul Kavak Tahaffuzhanelerine yerleştirilmiştir. 1892 yılında ise Tersane-i Amire Fabrikalarında Geneste ve Herscher ürünleri model alınarak pülverizatör ve etüv makineleri üretilmeye başlanmış ve birçok tahaffuzhane yapısında kullanılmıştır (Yıldırım, 2003).

Lazzaretto yapılarında görülen yerel-karasal karantina yapılanmaları ve liman karantina yapılanmaları gibi ayırım Osmanlı tahaffuzhanelerinde de görülmektedir. Liman karantina yapılanmalarında olduğu gibi Kavak tahaffuzhanesi (Şekil 16) dışarıdan gelen gemiler için kullanılan bir tahaffuzhane iken ve Serviburnu tahaffuzhanesi (Şekil 17) ise yerel-karasal karantina yapılanmalarında olduğu gibi sadece şehirde bulaşıcı hastalık çıktığında kullanılan tahaffuzhanelere örnektir (Yıldırım, 2016). Osmanlı karantina yapılarının genel mimari özelliklerine bakıldığında çok nitelikli olmayan malzemeler kullanılarak inşa edildiği, işlevin gerektirdiği müdahalelerin, işlevi asgari düzeyde karşılayacak şekilde genelde tek katlı birbirinden ayrık olarak konumlandırılan yapı kütlelerinden oluştuğu görülmektedir. Bütçenin sağlandığı durumlarda tahaffuzhanelerde iyileştirme yapılmıştır. Yoğun nüfuslu karantina süreçlerinin geçirildiği Tuzla Tahaffuzhanesi örneğine bakıldığında; tahaffuzhanede ilk dönemlerinde on gün karantina sürecinin geçirileceği yeterli mekanlar ve su bulunmadığı, daha sonraki dönemde ise fiziksel şartların iyileştirilerek kadın ve erkek hastanesi olarak iki ayrı hastane inşa edildiği görülmektedir (Atar, 2016). Diğer bir taraftan, bazı tahaffuzhanelerin denizden Bahriye Nezareti, karadan ise Tophane-i Amire Müşirliği (Yıldırım, 2016) tarafından kontrol altında tutulmaları nedeni ile güvenlik için mekânsal ve mimari gerekliliklerinin azalmasına da neden olduğu söylenebilir.

Şekil 16 - Kavak Tahaffuzhanesi ve Hastanesi (Yıldırım, 2016).

Şekil 17 - Serviburnu Tahaffuzhanesi ve memur barakaları (Yıldırım, 2016)..

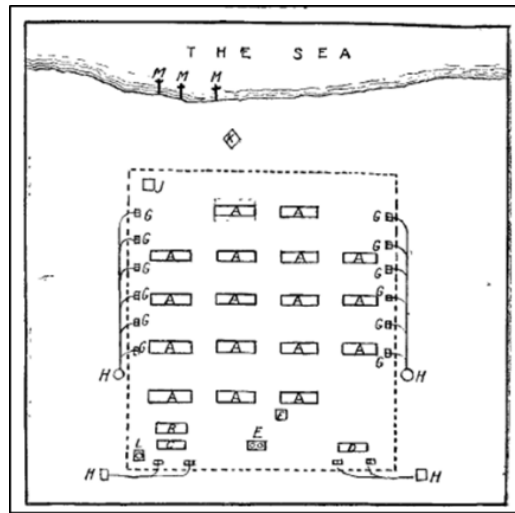
Geniş bir coğrafyaya yayılan Osmanlı İmparatorluğu'ndaki tahaffuzhanelerin nitelikleri ve büyüklükleri birbirinden farklı olmakla birlikte sistemsel olarak en düzenli ve yoğun kullanıma sahip tahaffuzhane örnekleri Kamaran ve Klazomen Tahaffuzhaneleri olduğu söylenebilir. Klazomen Tahaffuzhanesi'nin mimari yapılanmasını anlayabilmek için aynı dönemde inşa edilen ve Klazomen Tahaffuzhanesi gibi adaya konumlanan Kamaran Tahaffuzhanesi'nin mimari yapılanmasının incelenmesi önemlidir.

Kamaran Tahaffuzhanesi, Kızıldeniz'de özellikle hac kabilelerinin oluşturabileceği tehlikeyi önlemek amacı ile kurulmuş, yıl boyu açık olan ancak özellikle hac dönemlerinde yoğunlaşan Osmanlı'nın en büyük tahaffuzhanesidir (Yıldırım, 2021). 1907 yılında "The Lancet" dergisi Kamaran Tahaffuzhanesinin (Şekil 18) işleyişi ve mimari yapılanması ile ilgili gözleme dayalı bir yazı dizisi ele almıştır. Bu yazı dizisinden anlaşıldığı üzere Kamaran Tahaffuzhanesi birbirinden ayrı olarak inşa edilmiş altı adet farklı kordondan oluşmuştur. Kordonlar birbirinden tel çitlerle ayrılmış, böylelikle farklı kabilelerin birbiri ile temas kurması engellenmiştir. Bir kordondaki yapılanmaya ait işlevler incelendiğinde arish yapıları (A), eşyaların sınıflandırma alanı (B), medikal personel evi(C), hastane (D), sarnıç (E), mutfak (B), tuvalet birimleri (G), lağım çukurları (H), yönetici evi (J), cami (K), su kulesinden (L) oluştuğu görülmektedir (Şekil 19). Bir kordonun kendi bünyesinde barındırdığı işlevlere bakıldığında en baskın yapılanmanın barınma amacı ile kullanılan ve "arish" adı verilen yapılardır. Arish, bölgenin yerel malzemelerinden biri olan hurma ağacı yapraklarının kalın olan bölümlerinin yere sabitlendiği, diğer yaprakların ise belirli bir sistemle bağlanarak oluşturulan yapım sisteminde inşa edilmiş yapılara verilen addır. Çift cidarlı olarak inşa edilmeleri sayesinde güneş ışığından korunan bu yapılar genellikle yaz aylarında kullanılmaları tercih edilir (Eldek vd., 2021; Hantash,2016; Piesik,2012; Alquimi, 2014). Arish yapıları dışındaki yapıların yapım sistemi yığma taş tekniğinde ve tek katlıdır. Mutfak birimleri genellikle açık alanda bazen de tek bir yığma duvarın mutfak nişi olarak kullanılması ile oluşmuştur. Hastane yapısında, operasyon odası, bakteriyoloji laboratuvarı, mutfak ve eczane birimleri bulunmaktadır. Depo yapıları geniş alan kaplamaktadır. Tuvalet birimleri bu örnekte kordonun içinde yapılmıştır ancak Abu Saad tahaffuzhanesinde olduğu gibi bazı tahaffuzhanelerde kordondan ayrı olarak denizin üzerine kurulan iskelelerde inşa edilmiştir. Karantina yapılarındaki en önemli unsurlardan biri su yapılarıdır.

Kamaran Tahaffuzhane'sinde yeterli hijyene ulaşmak için üç farklı yöntem kullanılmıştır. Bunlardan birincisi deniz suyunun doğrudan kullanılması, ikincisi deniz suyunun özel makinalar ile içme suyuna dönüştürülmesi, üçüncüsü ise adada oluşturulan kuyuların ve sarnıçların kullanılması olarak tanımlanabilir. Bu üç sistemde adada aktif bir şekilde kullanılabilmesi için makinalar ve su boruları inşa edilmiştir. (Board, B. D. O. T. C, 1907).

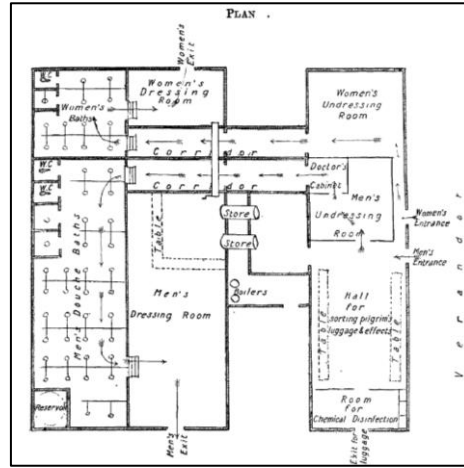

Şekil 18 - Kamaran Tahaffuzhanesi (Board, B. D. O. T. C,1907).

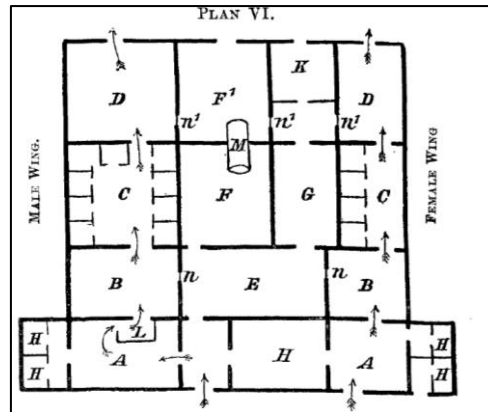

Şekil 19 - Bir kordona ait yerleşim planı (Board, B. D. O. T. C,1907).

Kamaran Tahaffuzhanesine ait tephirhane yapısının plan şeması incelendiğinde; plan şemasının aslında kullanıcıların hareketini tanımlayan bir kurgunun yansıması olarak planlandığı görülmektedir. Plan erkek ve kadın kullanıcılar ile eşyaların yapıya girişlerini birbirinden ayıracak şekilde oluşturulmuştur (Şekil 20). Eşyalar yapının ön kısmından içeri alınırken, bu alanda kimyasal dezenfektasyon ve sınıflandırma işlemlerinin yapıldığı alan bulunmaktadır. Kadın ve erkek kullanıcılar ise yapının yan tarafından birbirinden ayrı olarak içeri alınmaktadır. Her iki kullanıcı için ayrılan soyunma bölümünden sonra koridor ile banyo bölümüne ulaşılmaktadır. Koridor boyunca çıplak olarak tıbbi kontrolün yapılabilmesi için koridorda doktorun yer aldığı bir alan oluşturulmuştur. Plan şemasında oluşturulan farklı kullanıcılara ait bölümlenmenin yanı sıra, planda oluşturulan en önemli özelliklerden biri de yapının “temiz” ve “kirlili” olarak ayrılmasıdır. Bu ayrım iki adet etüv makinasının yerleştiği duvar ile oluşturulmuştur. Eşyalar etüv makinalarından çıktıktan sonra elle hareket ettirilen bir sistem sayesinde erkek ve kadınlara ait “temiz” alanlara ulaşarak işlev şemasının tamamlanması amaçlanmıştır. Bu sürecin tanımlanmasını sağlayan bu koridor aksına “banyo duş” koridoru anlamına gelen Fransızca “*salle des bains-douches*” denilmektedir. Koridor aksı boyunca duvarların çimento malzeme ile kaplandığı tavanlarda ise “*roses*” olarak tanımlanan ve deniz havasının içeri girmesini sağlayan boşlukların olduğu tanımlanmıştır (Board, B. D. O. T. C, 1907).

Şekil 20 - Kamaran Tahaffuzhanesi, tephirhane plan şeması (Board, B. D. O. T. C, 1907).

Şekil 21 - Osmanlı Tephirhanesi genel işlev şeması (Board, B. D. O. T. C, 1907).

Osmanlı tahaffuzhane yapılarında yer alan tephirhane yapısının genel tipolojik işlev şemasını gösteren bir çizim The Lancet dergisinin aynı yazı dizisinde yer almıştır (Şekil 21). Bu plan şemasında Kamaran Tahaffuzhanesi'ndeki akış şemasının temel kurgusu korunarak farklı bir plan şeması oluşturulduğu görülmektedir. Plan şemasında kadın ve erkek kullanıcılar için yapının iki bölüme ayrıldığı, her iki bölümde bekleme bölümünden (A), soyunma bölümüne (B), bu bölümden duşlara (C) ve giyinme bölümüne (D) ulaşılan bir akış şeması yer almaktadır. Doktor kabini erkek bölümün bekleme kısmında yer alırken (L), çalışanlar için her iki bölüm içinde mekân ayrılmıştır (H). Kadın ve erkek bölümünün soyunma kısımlarında dönen dolaplar(n) eşyaların toplandığı bölüme (E) ulaşmakta, etüv makinaları (M) ise eşyaların kirli bölüm (F) ve temiz bölüm (F') olarak ayrıldığı duvarın içine yerleştirilmiştir. Eşyaların ayrıldığı bölümde ise kimyasal dezenfektasyonun yapıldığı (G) alandan dezenfekte edilmiş eşyaların bulunduğu alana(K) ulaşılmaktadır. Temiz bölümünde giyinme bölümüne ulaşan döner dolaplar (n') bulunmaktadır (Board, B. D. O. T. C, 1907).

İzmir Karantina Teşkilatı (İzmir Quarantine Organization)

İstanbul'da kurulan karantina teşkilatından sonra ticaret açısından önemli bir limanı barındıran İzmir şehri seçilerek 29 Nisan 1838'de İzmir Karantina Teşkilatı kurulmuştur. Karantina teşkilatı İzmir'de ilk kurulduğu tarihten 1846 yılına kadar mevcut askeri hastane yapısında hizmet vermeye başlamış, ancak yapının bakımsız ve yetersiz olması nedeni ile yeni karantina binası yapılmıştır (Altun, 2014). 1855-1856 yıllarında kullanılıyor durumda olan yapının, taş ve ahşap kullanılarak yapılmış iki katlı bir yapı olduğu, ana koridora açılan yüksek tavanlı, geniş odalara sahip olduğu bahçesinin olduğu ve ölenlerin bu bahçeye gömüldüğü bilinmektedir (Böke,2009; Altun, 2014). Ancak karantina binası olarak seçilen alanın çevresinde yapılaşmaların artması sonucu karantina yapılanması şehirden uzak bir nokta olan Urla'ya taşınmıştır (Yüksel, 2006).

Urla/Klazomen bölgesinde yer alan karantina yapılanması inşa edilmeden önce 1866 yılında İzmir-Urla yolunun açılması ve telgraf hattının oluşturulması için çalışmalar başlatılmıştır. Yapılanmanın tam olarak inşa tarihleri bilinmese de ilk inşaat çalışmalarının 1866 ve 1869 yılları arasında yapılmaya başladığı (Böke, 2009), 1873 yılında yarım kalan inşaatların tamamlanması, 1902 yılında da karantina binasının tamir edilmesi ve ek yapı yapılması için ödenek yollandığı bilinmektedir (Karayaman, 2008). Bu nedenle tahaffuzhanenin zaman içerisinde özgün işlevi için eklemeler ve tadilatlar geçirdiği anlaşılmaktadır. Klazomen Tahaffuzhanesi bulaşıcı hastalıkların etkisinin yitirildiği 1950'lere kadar aktif olarak kullanılmış, 1950'lerde Deniz ve Güneş Enstitüsü, 1960'larda Kemik ve Mafsal Hastalıkları Hastanesi, 1986 yılından sonra Urla Devlet Hastanesi olarak kullanılmıştır. Halen Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü tarafından kullanılmaktadır (Aksu ve Başoğlu, 2013).

KLAZOMEN TAHAFFUZHANESİ (KLAZOMEN LAZZARETTO)

Bir önceki bölümde karantina yapılanmaları olan lazzaretto yapıları, yer seçimi, yerleşim şeması ve iç mekân kurgusu olmak üzere üç başlık altında incelenerek karantina işlevine yönelik mimari yapılanmaların genel özellikleri ortaya çıkarılmıştır. Yazının bu bölümünde, Klazomen Tahaffuzhane'nin özgün mimari yapılanması bu üç temel unsur üzerinden ayrı ayrı ele alınarak

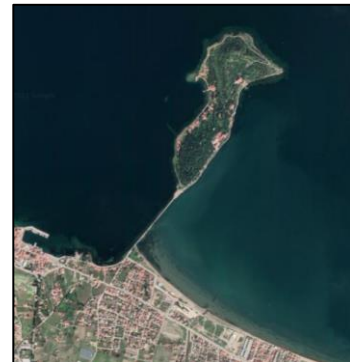
ortaya çıkarılacaktır. Özgün mimari yapılanmanın ortaya çıkarılabilmesi için temel olarak karantina adasındaki mevcut yapı stoğundan elde edilen veriler kullanılmıştır. Yapı stoğundan elde edilen veriler, arşiv ve literatür incelemeleri ile karantina işlevine yönelik mimari yapılanmaların genel özellikleri üzerinden yapılacak karşılaştırmalar doğrultusunda yorumlanarak Klazomen Tahaffuzhanesi'nin karantina adası üzerindeki 19. yüzyıl özgün mimari yapılanması ortaya çıkarılacaktır.

Yer Seçimi (Site Selection)

İlk Lazzaretto yapıları ve 15. yüzyıldan itibaren görülen liman lazzaletto yapılarında olduğu gibi Klazomen Tahaffuzhanesi'nin yer seçiminde de ada tercih edilmiştir. Seçilen bölge aynı zamanda Akdeniz ticaret yolları üzerinde bulunmaktadır. Günümüzde “karantina adası” olarak bilinen ada, İzmir merkezinin yaklaşık kırk kilometre batısında bulunan Urla ilçesinde yer almaktadır. Adanın en önemli özelliklerinden biri olan kara ile bağlantısını sağlayan yol sayesinde Klazomen Tahaffuzhanesi hem sular ile çevrilen izole bir alanda, hem de gerekli ihtiyaçların kolaylıkla sağlanabileceği bir konumda yer almaktadır (Şekil 22, 23).

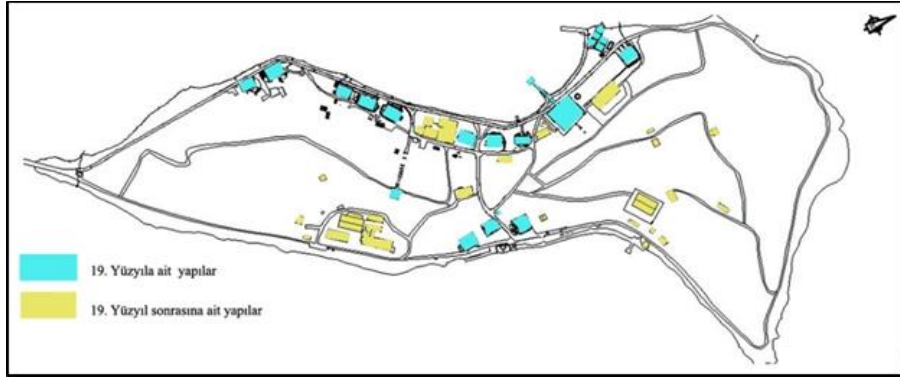
Şekil 22 - Karantina Adası'nın konumu.

Şekil 23 - Karantina Adası.

Yerleşim Şeması (Settlement Layout)

Klazomen Tahaffuzhanesi'ne ait özgün yerleşim şemasının ortaya çıkarılabilmesi için; öncelikle karantina adasındaki mevcut yapı stoğu incelenmiş, daha sonra arşiv belgeleri ve literatür incelemeleri yapılmıştır. Karantina Adasındaki mevcut yapı stoğunun, Klazomen Tahaffuzhanesi'ne ait yapılar olup olmadığının anlaşılabilmesi için, öncelikle yapıların cephe kurgusu, mimari üslubu ve yapı malzemesi üzerinden inceleme yapılarak yapıların hangi döneme ait yapılar olduğu tespit edilmiştir. Yapılan tespitler 2019 yılına ait mevcut yapı stoğunu gösteren harita üzerine işaretlenmiştir (Şekil 24). Yapılan incelemede, Karantina Adası'nda 19. yüzyıl dönem mimari özelliği gösteren yığma sistemde inşa edilmiş, tek katlı, benzer cephe kurgusuna sahip yapılar (Şekil 25) ile 19. yüzyıl sonrası döneme ait adanın Kemik Hastanesi ve Urla Devlet Hastanesi işlevi ile kullanıldığı dönemde inşa edilmiş betonarme tek ve çok katlı yapılar (Şekil 26) olduğu tespit edilmiştir. Mevcut yapı izleri üzerinden yapılan ilk incelemede 19.yüzyıl yapılarının genellikle adanın kıyıya yakın olan bölgelerinde inşa edildiği görülmüştür.

Şekil 24 - Karantina Adası, 2019 yılına ait harita
(İ. 1 N. K. V. K. B. K. M'ü arşivinden yararlanılarak yeniden düzenlenmiştir).

Şekil 25 - Karantina Adası'nda yer alan 19. yüzyıla ait yapılar (2019).

Şekil 26 - Karantina Adası'nda yer alan 19. yüzyıl sonrası inşa edilen yapılar (2019).

Karantina Adasında mevcut yapı stoğu dışındaki verilere yönelik yapılan incelemede, bir dönem tephirhane işlevi ile kullanıldığı düşünülen ve “küçük tephirhane” olarak tanımlanan yapının beden duvarına bitişik halde, yaklaşık üç metre yüksekliğinde denize kadar devam eden duvar izi tespit edilmiştir (Şekil 27). 19. yüzyıla ait mevcut yapı stoğu bu duvarın güneybatı ve güneydoğusunda konumlanmıştır. Duvarın kuzey doğusunda ise mezarlık izleri (Şekil 28) bulunmaktadır. Bu nedenle tespit edilen duvarın adayı tahaffuzhanenin farklı işlevlerine göre ayırmak ya da güvenliği kontrollü bir şekilde düzenlemek amacı taşıdığı söylenebilir. Karantina adasındaki mevcut izlerden tahaffuzhane işlevine yönelik olduğu düşünülen diğer husus ise su depolarıdır. Adada iki adet 19. yüzyıla ait su deposu bulunmaktadır. Bunlardan biri ana tephirhane yapısının arkasında, diğeri ise adanın doğusunda bulunmaktadır (Şekil 29). Ayrıca alanda yapılan incelemede iki tanesi batı, bir

tanesi güneydoğu olmak üzere üç adet iskele yapısı bulunduğu, kuzeybatı bölümünde iki adet, adanın batısında bir adet kıyıya yanaşmayı sağlamak için inşa edilmiş yapılara ait taşıyıcı izleri bulunduğu tespit edilmiştir. Adanın batısında yer alan iskelelerin biri tephirhane yapısının önünde yer almaktadır. İskelenin üzerinde tephirhane yapısının iç kısmına kadar uzanan ray sistemi bulunmaktadır (Şekil 30-a). Diğer iskele yapısı ise tahaffuzhaneye ait depo yapısı olduğu düşünülen beşli yapı kompleksinin önünde yer almaktadır (Şekil 30-b).

Şekil 27 - Küçük tephirhane yapısı ve yapıya bitişik duvar kalıntısı (2019).

Şekil 28 - Kuzeydoğu bölümünde tespit edilen mezarlık (2019).

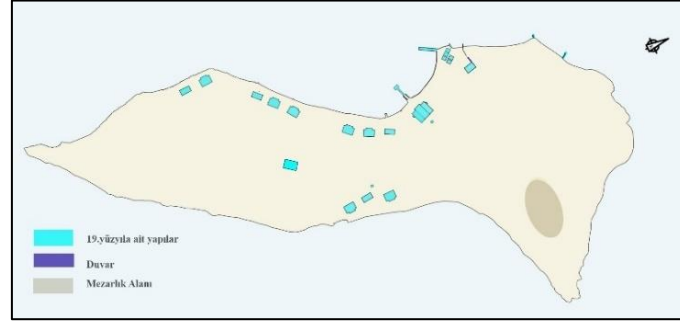

Şekil 29 - Su deposu (2019).

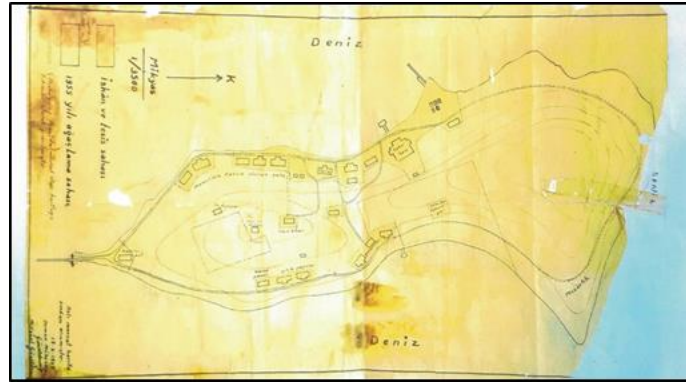

Şekil 30 - (a) Tephirhane yapısı ve depo yapıları (b) önünde yer alan iskeleler (2019).

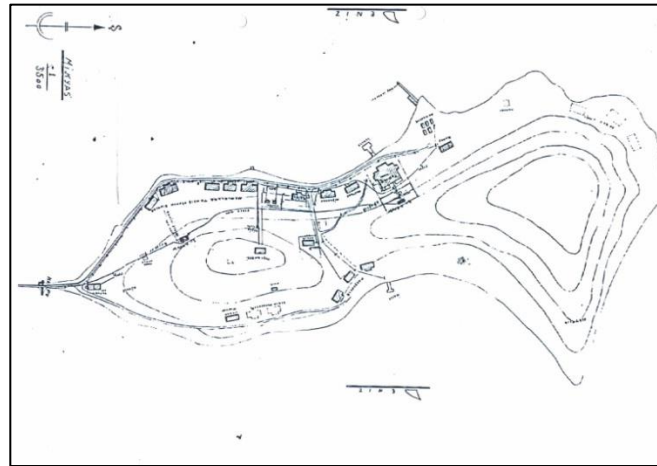
Karantina Adası'ndaki mevcut yapı stoğuna yönelik yapılan inceleme sonucu elde edilen verilerin Klazomen Tahaffuzhanesi'nin 19. yüzyıl özgün yapılanmasını tanımlayıp tanımlamadığının anlaşılabilmesi için ikinci aşamada arşiv ve literatür incelemesi yapılmış, yapılan tespitler ile adadaki mevcut yapı stoğu ve izlerden elde edilen veriler karşılaştırılmıştır. Bu amaçla öncelikle 2019 yılında tespiti yapılan 19. yüzyıla ait yapılar ve izleri gösteren harita, Karantina Adası'na yönelik 1955 ve 1935 tarihli haritalar ile karşılaştırılarak mevcutta yer almayan ya da değişen yapılar tespit edilmiştir (Şekil 31, 32, 33).

Şekil 31 - 2019 yılında tespit edilen 19. yüzyıla ait yapılar ve izler.

Şekil 32 - Karantina Adası, 1955 yılına ait harita. (İ. 1 N. K. V. K. B. K. M, 2019).

Şekil 33 - Karantina Adası, 1935 yılına ait harita (İ. 1 N. K. V. K. B. K. M, 2019).

2019 (Şekil 31), 1955 (Şekil 32) ve 1935 (Şekil 33) yıllarına ait haritalar incelendiğinde, adadaki yapı stoğunda kayıplar ve eklemelerin olduğu anlaşılmaktadır. 1935 yılına ait haritada adanın kuzeydoğu bölümünde görülen üç adet dikdörtgen şeklinde ve bir kare şeklindeki yapının 1955 yılına ait haritada yer almadığı, adanın güney bölümünde ise mevcutta yer almayan ancak 1935 ve 1955 yıllarına ait haritalarda görülen üç adet yapı bulunduğu görülmüştür. Bu yapıların adadaki mevcut 19. yüzyıla ait yapıların büyük bir bölümü ile aynı aksta yer alması, oturma alanlarının kapladığı alan ve form olarak birbirine benzer yapılar olması nedeni ile Klazomen Tahaffuzhanesi'ne ait yapılar olabileceği muhtemeldir. 1935 ve 1955 yıllarına ait haritalarda adanın doğu bölümünde yer alan iskele mevcutta bulunmamaktadır. Bu nedenle bu iskele ile aynı aksta yer alan ve 2019 yılında yapılan incelemede tespit edilen iskelenin 1955 yılı sonrasında inşa edildiği ve tahaffuzhaneye ait iskele olmadığı anlaşılmaktadır. Şekil 31'de yerleri işaretlenen 19. yüzyıla ait yapılar ve mezarlık alanı ise 1935 ve 1955 yıllarına ait haritalarda görülmektedir.

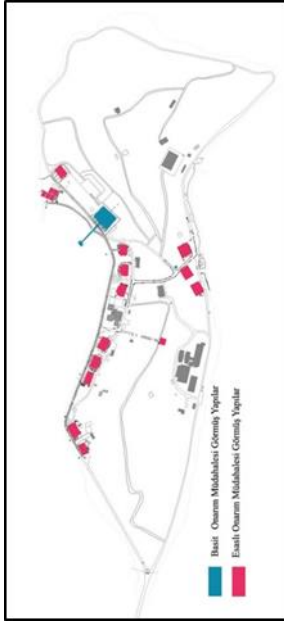
Klazomen Tahaffuzhanesinin yerleşim şemasına ait literatürde çok fazla çalışma yer almamaktadır. Osmanlı arşivlerinden elde edilen, Klazomen Tahaffuzhanesi planında (Şekil 34) adanın yerleşim şeması net olarak görülmesi de 1935 yılına ait haritada yer almayan adanın iki tepe noktasında yapı izleri olduğu görülmektedir (Adak, 2021). Diğer taraftan 2019 yılında yapılan incelemelerde tespit edilen su depolarının yerleri 1935 ve 1955 yıllarına ait haritalarda da görülmektedir. Temiz suyun adaya en yakın konumda yer alan ve Yıldıztepe olarak bilinen alandan demir borular kullanılarak adaya getirildiği, (Yılmaz, 2020) ve bu iki su deposu ile 1935-1955 yılları arasında inşa edilen su deposunun yeri de göz önüne alındığında, temiz su sisteminin adanın orta aksında yer aldığı ve adadaki yapıların su kaynağına yakın olacak şekilde konumlandıkları anlaşılmaktadır.

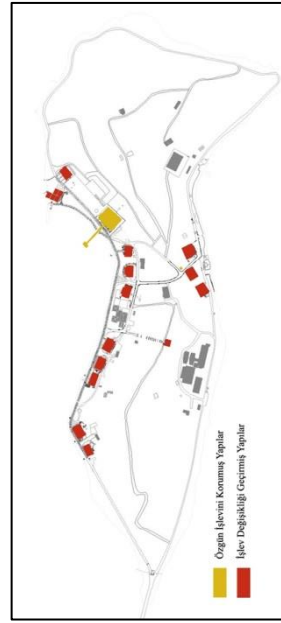
Şekil 34 - Klazomen Tahaffuzhanesi Planı (Adak, 2021).

Yapıların İç mekân Kurgusu (Interior Layout of Buildings)

Klazomen Tahaffuzhanesini oluşturan yapıların özgün iç mekân kurgusunun tanımlanabilmesi amacıyla öncelikle 19. yüzyıla ait yapıların mevcut iç mekân kurgusunun tahaffuzhane işlevine ait izler taşıyıp taşımadığı araştırılmıştır. Bu amaçla ilk olarak Şekil 31’de işaretlenen 19. yüzyıl yapılarının işlev değişikliği ve esaslı onarım geçirip geçirmedikleri irdelenmiştir. Şekil 36 ve 37’den görüleceği üzere su deposu ve tephirhane yapısı hariç diğer 19. yüzyıla ait yapılar esaslı onarım geçirmiş ve özgün işlevi dışında yeniden işlevlendirilerek idari, hizmet ve lojman yapıları olarak kullanılmışlardır. İşlev değişikliği süresince özellikle 1980’li yıllarda mekânsal ve yapısal müdahaleler gerçekleştirilmiş, birçok yapının plan kurgusu değişmiştir (İ.1.K.V.K.B.M.,2019). Tahaffuzhaneye yönelik özgün iç mekân kurgusunun ortaya çıkarılabilmesi için yapılar dezenfekte işleminin yapıldığı “tephirhane yapıları” ve tahaffuzhanede kalanların ve çalışanların kullandıkları “diğer yapılar” olarak iki başlık altında ele alınmıştır.

Şekil 36 - Esaslı onarım geçirmiş yapılar
(İ. 1 N. K. V. K. B. K. M’ü arşivinden yararlanılarak yazar tarafından düzenlenmiştir).

Şekil 37 - İşlev değişikliği geçirmiş yapılar
(İ. 1 N. K. V. K. B. K. M’ü arşivinden yararlanılarak yazar tarafından düzenlenmiştir).

Tephirhane Yapıları (Sterilization Buildings)

Klazomen Tahaffuzhanesi’nde karantinaya alınacakların ilk temas ettikleri yapı olan tephirhane yapısı tahaffuzhane işlevine ait en önemli yapı olarak kabul edilebilir. Yapı, tek katlı, yığma teknikle ve kütsel olarak üç parçalı olarak inşa edilmiştir. Ortada yüksek gabarili bir kütle ve bu kütlede iki yanında daha düşük gabarili simetrik iki kütle bulunmaktadır (Şekil 38). Plan şemasında ise bu simetrik kurgunun devam etmediği görülmektedir. Yapının ön cephesinde her bir kütleye açılan üç kapı bulunmaktadır. Ortada bulunan kütleye açılan kapı giriş holüne buradan da etüv makinalarının bulunduğu alana açılmaktadır (Şekil 39-a, 39-c). Giriş holünden yapının solunda yer alan kütlede bir kapı ile ulaşılırken, aynı kapının simetrisinde kapı formu verilmiş bir niş bulunmaktadır (Şekil 39-

b). Bu nedenle sağdaki kütleyle ana giriş holünden ulaşılamamaktadır. Solda yer alan kütle banyo, bekleme ve hazırlık işlevlerine ait ve birbiri ile bağlantılı üç birimden oluşmakta (Şekil 40-a) sağ tarafında yer alan kütle ise birbiri ile bağlantılı ve yapının içinden ulaşılan üç birimin yanı sıra, birbirinden bağımsız ve yapının dışından ulaşılan beş bağımsız bölümden oluşmaktadır (Şekil 40-b).

Şekil 38 - Tephirhane yapısı 1984 ve 2019 yılları (İ. 1 N. K. V. K. B. K. M, 2019).

(a)

(b)

(c)

Şekil 39 - Tephirhane yapısı iç mekân (2019) (İ. 1 N. K. V. K. B. K. M, 2019).

(a) Sol cephe

(b) Sağ cephe

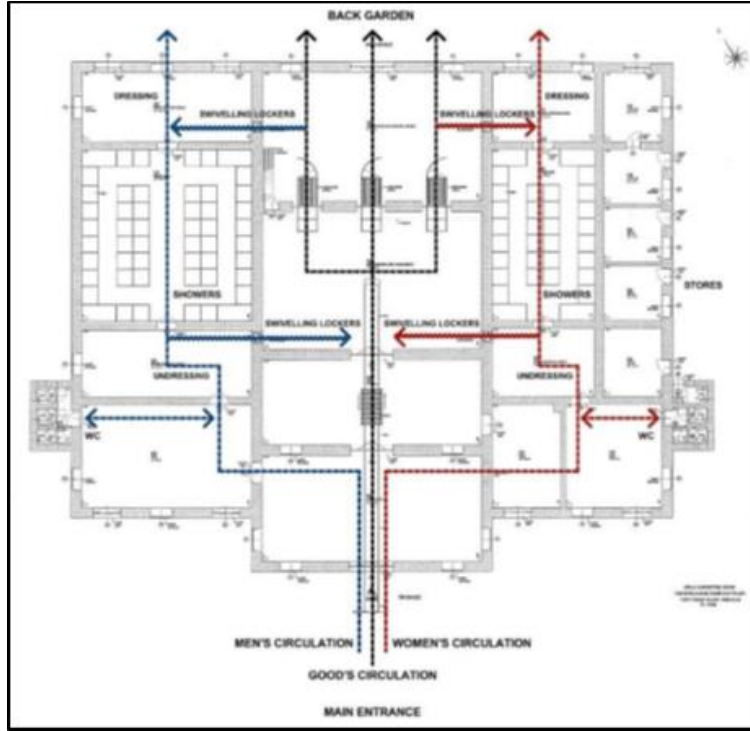
Şekil 40 - Tephirhane Yapısı (2019). (İ. 1 N. K. V. K. B. K. M, 2019).

İşlev değişikliği geçirmeyen tephirhane yapısında yapılan incelemede yapının plan şeması, cephe kurgusu ve malzemesinin büyük oranda korunduğu görülmüştür. Ancak yapının mevcut plan şemasının, 19. yüzyılda kullanıldığı özgün plan şemasını yansıtmadığı ya da dönem içerisinde eklemeler olup olmadığına anlaşılabilmesi için öncelikle dezenfekte işlemine yönelik işleyiş şeması incelenecektir. Bu amaçla bir önceki bölümde olduğu gibi mevcut yapıdan elde edilen veriler, arşiv ve literatür incelemelerinden elde edilecek tespitler ile aynı döneme ait tephirhane yapılarının işleyiş şeması üzerinden yapılacak karşılaştırmalar yorumlanarak özgün iç mekân kurgusu ortaya çıkarılacaktır.

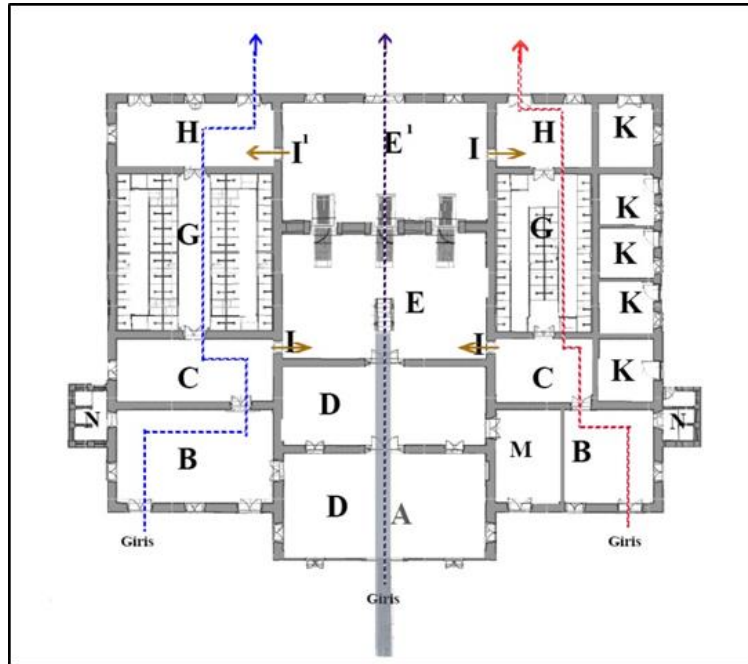
Literatürde yapılan incelemede etüv makinalarının 1891 yılından sonra adaya getirildiği bilgisi üzerine (Menekşe, 2020) yapının bu tarihten itibaren ayakta olduğu anlaşılmaktadır. Klazomen Tahaffuzhanesi'ne ait tephirhane yapısının işleyiş şeması detaylı olarak Yılmaz'ın makalesinde ele alındığı görülmektedir (Yılmaz, 2020). Bu çalışmada tephirhane yapısına ilişkin oluşturulan işleyiş diyagramında kullanıcıların eşyalar, kadınlar ve erkekler olarak üçe ayrıldığı, üç farklı kullanıcının da yapıya girişlerinin yapının ortasında bulunan aynı giriş kapısından, çıkışlarının ise yapının arka cephesindeki üç farklı kapıdan ayrı ayrı sağlandığı görülmüştür (Şekil 41). Önerilen bu işleyiş diyagramı ile yapının orta aksında yer alan giriş holünden iki kütleye de ulaşım sağlandığı bu nedenle sağ kütleye ulaşım sağlayan kapının simetrisinde yer alan mevcuttaki nişin özgün kullanımında orta holden sağ bölüme ulaşan kapı olduğu öngörülmüştür. Ancak bu kapı ile ulaşılan mekânın yapının sağ bölümündeki diğer mekanlar ile ilişkisi bulunmamaktadır. İşleyiş diyagramı yapının diğer bölümlerini özgün kabul etmiştir.

Literatürde yapılan incelemede ise 19. yüzyıl tephirhane yapılarının işleyiş diyagramlarının aynı kurguda olduğu, bu kurgu doğrultusunda farklı plan şemalarının oluşturulduğu görülmüştür. Osmanlı dönemi tephirhane yapılarında ve Klazomen Tahaffuzhanesi ile benzer özelliklere sahip Kamaran Tahaffuzhanesi'nin tephirhane yapısına ilişkin tanımlamalar bir önceki bölümde yer almıştır. Şekil 20 ve 21'de görüleceği gibi işleyiş diyagramında kullanıcıların yapıya giriş ve çıkışları ayrı ayrı kurgulanmış, etüv makinalarının bulunduğu alan yapının orta bölümünde konumlandırılarak kullanıcılar için ayrılan alanlar ile kısmi bağlantıların yapılması sağlanmıştır. Klazomen Tahaffuzhanesi tephirhane yapısında görülen işlev diyagramının üç parçalı olarak ele alınması, şekil 21 de gösterilen Osmanlı dönemi tephirhane yapılarının genel işleyiş diyagramında da görülmektedir. Bu diyagramda Klazomen Tahaffuzhanesi tephirhane yapısında olduğu gibi etüv makinalarının bulunduğu orta bölümün yanında yer alan iki bağımsız bölümün plan şeması birbirinin simetrisi değildir.

Yapıdaki mevcut izler doğrultusunda yapılan inceleme sonrasında yapının giriş cephesindeki özgün açıklıklar ve aynı döneme ait tephirhane yapılarının ortak işlev diyagramları incelendiğinde; eşyalar, kadınlar ve erkekler olarak üç farklı kullanıcının yapının farklı giriş kapılarından içeri alındığı ve birbiri ile temas ettirilmeden yapının içinde oluşturulan sirkülasyonla farklı çıkış kapılarından ayrıldıkları anlaşılmaktadır. Bu incelemeler doğrultusunda hazırlanan 19. yüzyıl tephirhane yapısının özgün işlev diyagramı şekil 42'de gösterilmiştir.

Şekil 41 - Sterilizasyon diyagramı, (Yılmaz 2020).

Şekil 42 - Klazomen Tephirhanesi işlev diyagramı.

Şekil 42'de görüleceği gibi tephirhane yapısının 19. yüzyıldaki özgün plan şeması ile 19. yüzyıl Osmanlı tephirhane yapılarının genel tipolojik plan şeması (Şekil 21) büyük oranda benzerlik taşımaktadır. Klazomen Tahaffuzhanesi'nde genel tipolojiden farklı olarak iskeleye yerleştirilmiş ray sistemi (A) mekânın içine kadar devam ederek etüv makinalarına (Şekil 40'a) kadar ulaşır, eşyalar

bu ray sisteminin devam ettiği aksta yapının içine alınır. Tipolojideki ana kurguda olduğu gibi kadın ve erkek kullanıcılar, yapının iki farklı kanadından içeri alınarak, bekleme salonundan (B), soyunma bölümüne geçer (C), buradan banyoların bulunduğu alana (G) (Şekil 40-b) ve giyinme bölümüne (H) geçiş yapılır. Soyunma ve giyinme bölümlerinden dezenfekte işlemlerinin yapıldığı (E, E') bölümlere el ile hareket ettirilen dolaplar (Şekil 40-c) ile kıyafetlerin ulaşımı sağlanır. Yapıda eşyaların giriş yaptığı ve sınıflandırıldığı alandan (D) dezenfekte işlemlerinin yapıldığı alana geçilir bu alan üç adet etüv makinası ile ayrılmıştır. Kirli olarak tanımlanabilecek eşyalar (E) dezenfekte işleminin tamamlanmasından sonra (E') bölümüne ulaşır. Kadın soyunma bölümünün yanında bulunan hacim (M) simetrik bir plan şemasında sonradan oluşturulmuş bir hacim gibi algılansa da daha önceki örneklerde ve genel tipolojik işleyişi şemasında da (Şekil 21) yer alan, eşyaların kimyasal dezenfektasyonu için ayrılan alan olduğu düşünülmektedir. Yapıda yapılan incelemede bu hacmin zemininde yer alan makina altlarına yerleştirilen beton kaidelerin varlığı alanın bu amaçla kullanıldığı fikrini güçlendirmiştir (Şekil 43-d). Bu nedenle bu bölümün yapının özgün kurgusunda olduğu ya da yapının inşasından kısa bir dönem sonra yapıya eklenmiş bir dönem eki olduğu düşünülmektedir. Genel tipolojiden farklı olarak yapının sağ kanadında yapının yan cephesinden ulaşılan hacimler bulunmaktadır. Açıklık oranları yapının diğer açıklıkları ile benzer olan bu bölümlerin yapının özgün plan kurgusunda olduğu ve personel için ayrılan alanlar olması muhtemeldir.

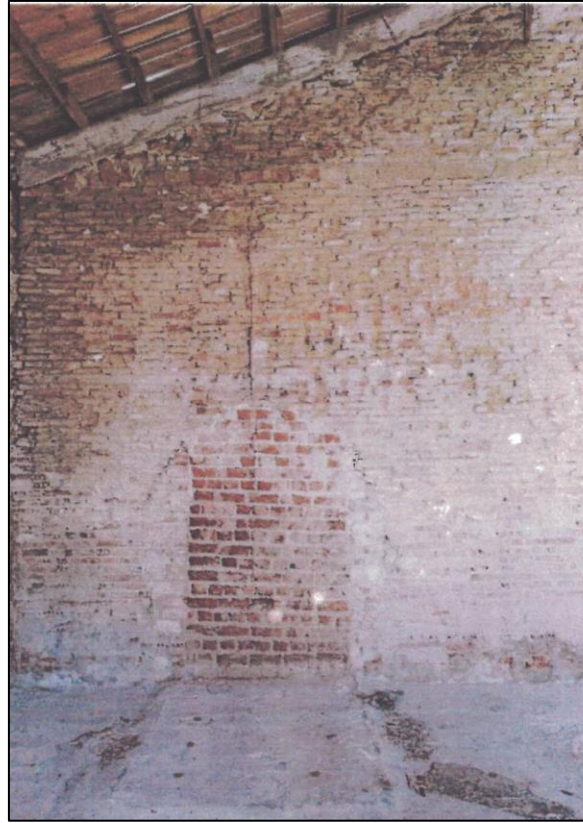

Şekil 43 - Tephirhane yapısına ait a) etüv makinaları b) banyolar c) hareketli dolaplar d) beton kaide izi (2019).

Tephirhane yapısının yanında tipolojik olarak diğer yapılara benzemeyen tek katlı 19. yüzyıl yapısı yer almaktadır (Şekil 44). Yapı ortada bir kütle ve bu kütlede iki yanında simetrik tek katlı iki kütlede oluşmaktadır. Her kütlede giriş ayrı ayrı sağlanmaktadır. Orta da yer alan mekân birbirine tek bir kapıdan bağlantı kurulan iki bölümden oluşmaktadır. Bu iki mekânı ayıran duvarın malzemesi yapının beden duvarlarından farklı malzemedir. Yapıda yapılan incelemede kapatılmış pencere ve kapı izleri bulunmaktadır. Yapının orta kütlede iki mekânı ayıran duvarda bulunan kapatılmış açıklık izi ve zemindeki izlerden bu izin etüv makinası izine ait olduğu anlaşılmaktadır (Şekil 45). Yapının Klazomen Tahaffuzhanesinde hangi işlevle kullanıldığına ilişkin literatür incelemesi yapılmıştır.

Şekil 44 - Küçük tephirhane yapısı (2019).

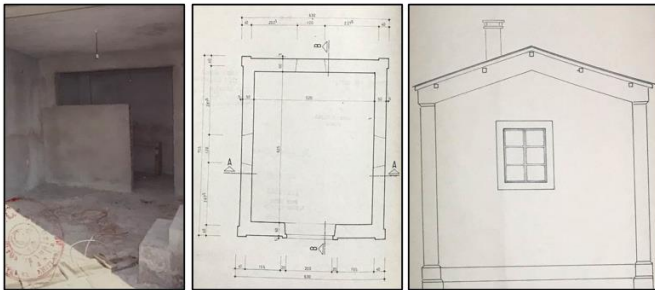
Şekil 45 - Etüv makinasına ait iz (2021).

Klazomen Tahaffuzhanesi'ndeki yapıların planlarını gösterildiği Adak'ın çalışmasında, yapı üç adet bağımsız tek hacimden oluştuğu görülmektedir (Adak, 2021). Diğer taraftan, Tersane-i Amire Fabrikalarında Geneste ve Herscher etüvleri model alınarak etüv makinası yapılması için çalışmalar başlanıldığı, başarılı olan bu çalışmalar sonrasında ise üretilen az sayıda etüv makinasının Beyrut, Sinop Tahaffuzhanesinin yanı sıra 1893 yılından sonra İzmir Klazomen Tahaffuzhanesi'ne yerleştirildiği bilinmektedir (Yıldırım, 2003). Bu veriler ile birlikte yapının daha önce idari işlevlere ait bir yapı olabileceği Tersane-i Amire Fabrikalarında üretilen etüv makinasının adaya ulaşmasından sonra yapının tephirhane olarak kullanılmaya başlandığı ancak daha sonraki dönemde yeniden işlev değiştirilerek mekansal değişime uğradığı sonucu çıkarılmaktadır.

Diğer Yapılar (Other Buildings)

Bir önceki bölümde açıklandığı üzere lazzaretto yapılanmalarında genel olarak depo, barınak, hastane, yönetici ve idarecilere ait yapılar, sarnıç, su deposu gibi yapıların olduğu, 19. yüzyılda ise dezenfekte alanlarının ortaya çıkması ile birlikte barınak ve depo için ayrılan alanların azaldığı görülmüştür. 19. yüzyıla ait Klazomen Tahaffuzhanesinde tephirhane yapısı dışında hangi işlevlere ait yapılar olduğu, bu yapıların mimari özellikleri ve iç mekân kurguları daha önce yapılan çalışmalarda bir bütün olarak ele alınmamıştır. Bu bölümde, adadaki mevcut yapı stoğu izleri ile birlikte literatür ve arşiv çalışmaları incelenecek, tahaffuzhaneyi oluşturan diğer yapılar tanımlanacaktır.

2019 yılında Karantina Adasındaki tephirhane yapıları hariç 19. yüzyıla ait yapı stoğu incelendiğinde yapıların oturma alanı ve cephe kurgu ile dört farklı tipolojiden oluştuğu görülmüştür. Ancak yapıların iç mekân kurgularında genel bir tipolojiden bahsetmek mümkün değildir. Bunun nedeni yapıların idari bina, lojman yapısı gibi yeni işlevlerine yönelik plan şemalarında oluşturulan değişikliklerdir. Mevcut yapı stoğunda yapılan incelemede, tüm yapıların dış beden duvarlarının taş kagir, iç bölücü duvarlarının ise delikli tuğla olduğu görülmüştür. Bazı yapılarda dış beden duvarlarının iç kısmına yerleştirilmiş betonarme kolon ve kiriş sistemi bulunmaktadır. Yapılan arşiv incelemesinde bu değişimlerin genel olarak 1984 yılında gerçekleştirildiği görülmüştür Rölöve belgelerinde tek hacimli olduğu görülen depo yapıları (Tip 3), eklenen döşeme ile birlikte lojman yapısına dönüşmüş (Şekil 46), “Tip 1”e örnek bir yapıda ise delikli tuğla kullanılarak oluşturulmuş iç mekân kurgusu görülmektedir (Şekil 47). “Tip 4” ise yapıya eklenen birim ile kare formulu oturma alanı dikdörtgene çevrilmiştir (İ.1.N.K.V.K.B.M, 2019).

Şekil 46 - “Tip 3” iç mekân değişiklikleri (1984) (İ. 1 N. K. V. K. B. K. M, 2019).

Şekil 47 - Şekil 47“Tip 1” iç mekân değişiklikleri (1984) (İ. 1 N. K. V. K. B. K. M, 2019).

Yapıların iç mekân kurgularının yok olması nedeni ile bu yapıların özgün plan kurgularının ortaya çıkarılabilmesi için literatür incelemesi yapılmıştır. Klazomen Tahaffuzhanesi’nde karantina süreçlerinin geçirilmesi için gerekli olan en önemli işlevlerden olan barınma ihtiyacı; gemilerde (Böke, 2009), tephirhane yapısının arkasında oluşturulan baraka ya da çadırlarda (Yılmaz, 2020) ve barınma alanları olarak ayrılan yapılarda karşılanmıştır. Tahaffuzhaneyi kullanmış olan yolcuların barınmaya ilişkin literatürdeki tanımlamalarına bakıldığında, 13 Ağustos 1884 tarihli Stamboul Gazetesinde “*yolcular için yapılmış lojmanların dört duvardan ibaret olduğu*” belirtilmektedir (Böke, 2009). İzmir Klazomen Tahaffuzhanesinde kalan bir İngiliz’in gözlemlerini içeren 21.09.1858 tarihli gazetede ise tahaffuzhanenin doğal çevresinin çok güzel olduğu, odaların yeterince geniş, yüksek

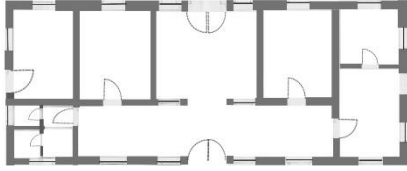

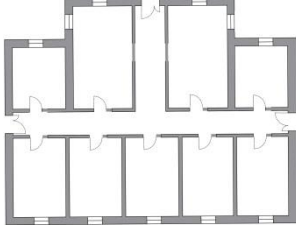

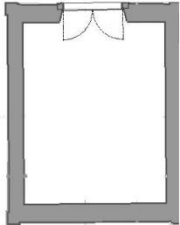

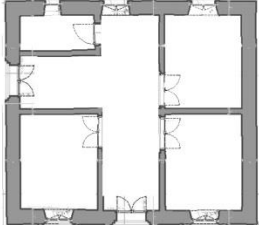

tavanlı ve havadar olduğu ancak mekânların kirli olduğu, en büyük sorunun da odaların bir ana koridor üzerinden ve küçük bir antreden geçilerek ulaşıldığı, antrenin bir yanında yemek pişirilebilecek küçük bir ocak öbür yanında ise küçük bir lavabonun yer aldığı girinti bulunduğu, bu bölüme ait pis sularının ise lağım çukuruna aktarıldığı belirtilmiştir (Beyru, 2005). Bu tanımlamalar doğrultusunda mutfak ve tuvalet birimlerinin barınma birimleri içerisinde çözümlendiği, ayrı kütleler olmadığı sonucu çıkarılmaktadır.

Adaya ilişkin literatürdeki diğer tanımlamalara bakıldığında, 13 Ağustos 1884 tarihli Stamboul Gazetesi'nde “... Karantinacılar için lojmanlar ve eşyalar için 5-6 depo inşa edildiği ve su getirildiği, yemek için ayrı lokanta olmadığı, iskelenin olduğu ancak eşyaları kaldırabilecek vinç olmadığı, çevreden izole edilmesinin ise yeterli olmadığı.” tanımlanmıştır (Böke, 2009). 2 Haziran 1923 tarihli “The Lancet” dergisinde Klazomen Tahaffuzhanesi ile ilgili; “*tahaffuzhanenin büyük bir tahaffuzhane olduğu, iyi bir dezenfekte yapısının, hastanesinin ve 2000 kişiyi alabilen kalma birimlerinin olduğu ancak savaşta çok zarar gördüğü*” ifade edilmektedir (Clemow, 1923).

Betimlemeler, dışında adadaki yapıların mekân organizasyonları ve işlevlerine ilişkin bilgiyi Adak'ın çalışmasında rastlanmaktadır. Osmanlı arşivinden alınan plan örneklerinin yer aldığı çalışmada, tephirhane yapısı dışında karantinaya alınacakların kalacağı odaların, jandarma ve personel için barakaların olduğu, 1905 yılında hastahane, doktorlar ve gardiyanlar için odalar, çamaşırhane, tephirhane ve hamamların yeniden inşa edilerek tahaffuzhanenin yenilendiği, 1907 yılında karantinada bekleyecek yolcular için yeni bir parlatorya yapıldığı ifade edilmiştir (Adak, 2021). Ancak betimlemeler ile planlar karşılaştırıldığında, yapıların iç mekân organizasyonunda farklılıklar olduğu görülmüştür. Betimlemelerde barınaklar için ayrılan alanların dört duvar olduğu ya da ana bir koridor üzerinden ve küçük bir antreden geçilerek barınma alanlarına ulaşıldığı ifade edilse de Şekil 34'de gösterilen planlarda bu betimlemelere uyan yapılar bulunmadığı görülmektedir. Bu nedenle bu planların, tahaffuzhanenin ilk inşa planları olduğu, bazı yapıların inşa edilmediği ya da 1905 ve 1907 yıllarında adadaki genel tadilatlar sırasında plan şemalarının değiştirildiği anlaşılmaktadır.

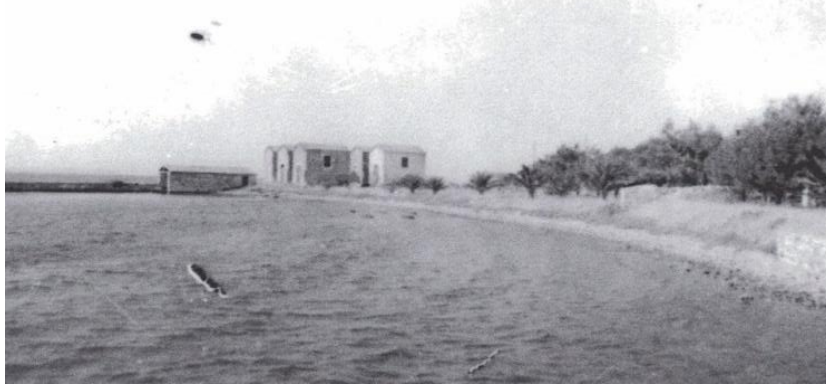
Mevcut yapıların özgün cephe kurguları ile arşiv ve literatür incelemelerinden elde edilen verilerin yorumlanması neticesinde dört farklı tipolojiye ait yapıların özgün iç mekân kurguları Tablo 1'de gösterilmiştir. “Tip 1” ve “Tip 2” tahaffuzhanedeki en baskın tipolojiye sahip yapılardır. “Tip 1”e ait yapılarda, yapının ön ve arka cephesinin orta aksından yapıya girildiği, giriş bölümünde geniş hacimlerin olduğu diğer odalara ise bu geniş hacimlerden ulaşıldığı görülmüştür. “Tip 2” ye ait yapılara ise ön ve iki yan cepheden giriş sağlandığı bu nedenle yapının iç mekan kurgusunun temel unsurunun bu giriş aksları ile oluşturulan koridor sistemi olduğu, mekandaki diğer odaların ise bu koridora açıldığı görülmüştür. “Tip 1”, 1907 yılında yapılan parlatorya yapısının planı ile aynı plana sahiptir. Bu nedenle “Tip 1” olarak ifade edilen yapıların adanın ilk inşasında mevcut olmadığı, tephirhane yapısının eklenmesinden sonra adada yapılan tadilat sırasında inşa edildiği ve parlatorya olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. “Tip 2” ise barınma ihtiyacı ve idari personelin kullanım alanları olduğu düşünülmektedir. Her iki tipolojideki yapılar tek katlı ve yığma teknikle inşa edilmiş yapılardır.

Tablo 1 - Klazomen Tahaffuzhanesi Yapı Tipolojisi.

	Özgün Plan Şeması	1984 yılına ait Fotoğraflar (İ. 1 N. K. V. K. B. K. M, 2019)
Tip 1		
Tip 2		
Tip 3		
Tip 4		

Adanın kuzeybatı tarafında iki sıra haline yerleşmiş tek katlı dikdörtgen formlu yapılar (Tip 3) tahaffuzhaneye ait depo yapılarıdır (Şekil 48). Mevcutta beş adet bulunan yapılar, tek katlı dikdörtgen formlu yığma taş tekniği ile yapılmış, yuvarlak kemerli giriş kapısı olan ve dikdörtgen

pencere formlu yapılardır. Bu depo yapılarının önünde iskele yapısı bulunmaktadır. İskele yapısı ve depo yapılarının konumlanışı ele alındığında, bu iskelenin depoya ait yüklerin taşınması için kullanılması muhtemeldir.

Şekil 48 - 1982 yılına ait depo yapıları (Tip 3) (İ. 1 N. K. V. K. B. K. M, 2019).

“Tip 4” deki yapı adadaki en farklı yapıdır. Bu tipolojiye sahip alanda tek bir yapı bulunmaktadır. Konum olarak adanın en yüksek noktasına inşa edilmiştir ve görsel açıdan adanın birçok noktasına hâkim konumdadır. Özgünde kare plana sahip ve ön cepesinde üç açıklık bulunan yapı dönem içerisinde birçok eklemeye yapılarak özgün kurgusunu kaybetmiştir. Tablo 1, yapının özgün plan şemasını göstermektedir. Benzer bir plan şeması Şekil 34’te gösterilen plan örneklerinde bulunmamaktadır. Ancak aynı şekilde adanın vaziyetini gösteren planda, “Tip 4”ün bulunduğu adanın en üst konumunda, sıralı olarak beş yapı olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu yapının da ilk inşa süreci sonrası değişime uğradığı ancak adadaki konumu dikkate alındığında tahaffuzhane çalışanlarının ve idarecilerin kaldığı barınma birimleri olduğu düşünülmektedir.

SONUÇ (CONCLUSION)

Salgın hastalıklardan korunmanın en önemli yollarından biri olarak görülen, 14. yüzyılda ilk kez uygulanmaya başlayan ve 20.yüzyılın ortalarına kadar devam eden karantina süreçlerinin sağlık ve toplum tarihi açısından taşıdığı önem kadar bu özgün işlevin mimari yansımaları da mimarlık tarihi açısından önem taşımaktadır.

Bu yazıda, günümüzde bir kısmı ayakta kalan Klazomen Tahaffuzhane’sinin 19. yüzyıldaki özgün mimari yapılanması ortaya çıkarılmıştır. Yazı öncelikle mimarlık tarihi açısından özgün bir işlev olan karantina yapılanmalarının tanımlanabilmesi için 14. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar lazzaretto yapılarını inceleyerek bu işleve ait yapılanmaların genel mimari özelliklerini ortaya koymuştur. Yazının bu bölümü karantina yapılanmalarının mimari olarak anlaşılması ve bu yapılara yönelik araştırmalara sağlayacağı katkı açısından önem teşkil etmektedir. “Yer seçimi”, “yerleşim şeması” ve “iç mekân kurgusu” üzerinden yapılan incelemeler doğrultusunda; yer seçimine yönelik kriterlerin karantina yapılanmalarının inşa edildiği dönemden ve salgın hastalığın özelliklerinden bağımsız olarak ortak unsurlar içerdiği ancak karantina yapılanmalarının yerleşim şeması ve iç mekân kurgularının 14. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar dönemin ekonomik ve teknolojik koşullarına, salgın hastalığın bulaşıcılık

ve tedavisine ilişkin bilgi ve varsayımlara ayrıca karantina süreçlerine ilişkin toplumların oluşturduğu düzenlemelere göre farklılıklar içerdiği yazıda örnekleriyle ortaya koyulmuştur.

Lazzaretto yapılanmalarının yanı sıra yazıda Osmanlı dönemindeki karantina süreçleri ve tahaffuzhane yapılanmaları da incelenmiştir. Osmanlı döneminde inşa edilen tahaffuzhanelerin yerleşim şemalarında birbirini tekrar eden yaklaşımlar olmadığı diğer bir taraftan tahaffuzhanelerde inşa edilen tephirhane işlevli yapılarda ise ortak bir işlev diyagramı ve tipolojinin olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Klazomen Tahaffuzhane'sine yönelik daha önce yapılan çalışmalardan farklı olarak bu yazıda tahaffuzhaneyi oluşturan tüm yapıların bir bütün olarak ele alınması ve tahaffuzhaneye yönelik tüm alt işlevler ve bu işlevlere ait yapıların ortaya çıkarılması önemlidir.

Klazomen Tahaffuzhanesi'nin yer aldığı Karantina Adası'nın tamamında yapılar ve tahaffuzhaneye ait izler incelenmiştir. Yapıların birbirleri ile olan ilişkileri, cephe kurguları, yapıların iç mekanlarındaki mevcut izlere yönelik yazıda yapılan detaylı tanımlamalar kültür varlığı olan yapının belgelenmesi ve geleceğe aktarımı açısından önem taşımaktadır. Yazı alan incelemelerinden elde edilen verileri mimarlık ve sağlık alanında yaptığı literatür ve arşiv belgeleri ile karşılaştırmış, karantina yapılanmalarına yönelik genel tanımlamalar ile “yer seçimi”, “yerleşim şeması” ve “iç mekân kurgusu” üzerinden yorumlamıştır. Yapılan tespitler doğrultusunda Karantina Adası'ndaki Klazomen Tahaffuzhane'sinin özgün yapılanması Şekil 31'deki vaziyet planı ile gösterilmiştir. Yerleşim şemasında yapılan tespitler ile tahaffuzhane kullanımının adanın tamamını yayıldığı ve yapılaşmanın daha çok eğimsiz alanlarda olacak şekilde yerleştiği, tahaffuzhanenin tephirhane, parlatorya, depo, idari, barınma ve su deposu işlevlerini içeren ve farklı tipolojide yapılardan oluştuğu, yapıların belirli işlevleri bir araya toplayacak şekilde adada konumlandıkları, ayrıca ada kullanımının bazı işlevleri yada kullanıcıları kontrol altında tutulması için duvarlar kullanılarak ayrıldığı ortaya çıkarılmıştır.

Yazının devamında tahaffuzhaneye ait yapılar “tephirhane” ve “diğer yapılar” olarak ayrılarak iç mekân kurguları ortaya çıkarılmıştır. Klazomen Tahaffuzhanesi'ne ait tephirhane yapısının özgün işlev diyagramı ve özgün plan şeması mevcut izler ve literatür incelemeleri doğrultusunda ortaya çıkarılmıştır. Yazıda diğer yapılar olarak tanımlanan, parlatorya, depo, idari, barınma yapılarının iç mekân kurguları incelenerek tahaffuzhanenin dört farklı tipolojiden oluşan bir yapılanma olduğu ortaya çıkarılmıştır. Tablo 1'de dört tipolojinin 19. yüzyıldaki özgün plan şemaları ortaya çıkarılarak Klazomen Tahaffuzhanesi'nin 19. yüzyıldaki özgün yapılanmasının belgelenmesi sağlanmıştır.

Conflict of Interest Statement | Çıkar Çatışması Beyanı

Araştırmanın yürütülmesi ve/veya makalenin hazırlanması hususunda herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

There is no conflict of interest for conducting the research and/ or for the preparation of the article.

Financial Statement | Finansman Beyanı

Bu araştırmanın yürütülmesi ve/veya makalenin hazırlanması için herhangi bir mali destek alınmamıştır

No financial support has been received for conducting the research and/ or for the preparation of the article.

Ethical Statement | Etik Beyanı

Araştırma etik standartlara uygun olarak yapılmıştır.

All procedures followed were in accordance with the ethical standards.

Copyright Statement for Intellectual and Artistic Works | Fikir ve Sanat Eserleri Hakkında Telif Hakkı Beyanı

Makalede kullanılan fikir ve sanat eserleri (şekil, fotoğraf, grafik vb.) için telif hakları düzenlemelerine uyulmuştur.

In the article, copyright regulations have been complied with for intellectual and artistic works (figures, photographs, graphics, etc.).

Author Contribution Statement | Yazar Katkı Beyanı

A. Fikir / Idea, Concept	B. Çalışma Tasarısı, Yöntemi / Study Design, Methodology	C. Literatür Taraması / Literature Review
D. Danışmanlık / Supervision	E. Malzeme, Kaynak Sağlama / Material, Resource Supply	F. Veri Toplama, İşleme / Data Collection, Processing
G. Analiz, Yorum / Analyses, Interpretation	H. Metin Yazma / Writing Text	I. Eleştirel İnceleme / Critical Review

AUTHOR 1: A/B/C/D/E/F/G/H

REFERENCES

- Adak, U. (2021). Doğu Akdeniz’de Salgın Hastalıklarla Mücadele: Klazomen (Urla) Tahaffuzhanesi. *Cibannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 131-156.
- Ak, M. (2011). 19. Yüzyılda Antalya’da Kolera Salgını. *Journal of International Social Research*, 4(17).
- Aksu, M., Başağaoğlu, İ (2013). “İzmir Urla-Klazomenai Karantina Teşkilatı”, *Lokman Hekim, MEÜ Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*, 2013 Supplement, 8TH Lokman Hekim Days Abstract.
- Altan, B. (2019). XIX. Yüzyıl Sonlarında Cizre’de Kolera Salgını ve Yol Açtığı Tahribat. *Mukaddime*, 10(1), 37-52.
- Altun, D. A. (2014). Cumhuriyet Öncesi Dönemde İzmir Hastanelerinin Mekânsal Gelişimi. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 29(2), 405-443.
- Alquimi, M. (2014). New techniques to use dates palm fronds in architectural and product design applications (Doctoral dissertation).
- Anoyatis-Pelé, D., Athanasopoulou, I., & Tsiamis, C. (2016). Cartographic Heritage in the Historical Study of Public Health: The Case of Mediterranean Lazzaretos. *e-Perimetron*, 11(1), 35-46.
- Arslan, A., & Polat, H. A. (2017). Travel from Europe to Istanbul in the 19th century and the Quarantine of Çanakkale. *Journal of Transport & Health*, 4, 10-17.
- Atar, Z. (2016). İzmit ve Çevresinde Kolera Salgını 1894. *Uluslararası Karamürsel Alp Ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu II*, Ankara, 839-847.
- Ayar, M. (2007). *Osmanlı Devleti’nde Kolera: İstanbul Örneği (1892-1895)*. Kitabevi Yayınları.
- Aydın, E. (2004). 19. Yüzyılda Osmanlı Sağlık Teşkilatlanması. *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi OTAM*, 15(15), 185-207.
- Bashford, A. (Ed.). (2016). *Quarantine: Local and Global Histories*. Macmillan International Higher Education.
- Blažina-Tomić, Z., & Blažina, V. (2015). *Expelling the Plague: The Health Office and the Implementation of Quarantine in Dubrovnik, 1377-1533* (Vol. 43). McGill-Queen's Press-MQUP
- Beyru, R. (2005). *19. Yüzyılda İzmir’de Sağlık Sorunları ve Yaşam* (Vol. 49). İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını.
- Board, British Delegate On The Constantin. (1907). Some Turkish Lazarets: And Other Sanitary Institutions in the Near East. *The Lancet*, 169(4368), 1389-1392.
- Board, British Delegate On The Constantin. (1907). Some Turkish Lazarets: And Other Sanitary Institutions in the Near East. *The Lancet*, 169(4367), 1317-1320.

- Board, British Delegate On The Constantin. (1907). Some Turkish Lazarets: And Other Sanitary Institutions in the Near East. *The Lancet*, 169(4371), 1607-1610.
- Board, British Delegate On The Constantin. (1907). Some Turkish Lazarets: And Other Sanitary Institutions in the Near East. *The Lancet*, 169(4373), 1741-1743.
- Board, British Delegate On The Constantin. (1907). Some Turkish Lazarets: And Other Sanitary Institutions in the Near East. *The Lancet*, 169(4370), 1518-1522.
- Board, British Delegate On The Constantin. (1907). Some Turkish Lazarets: And Other Sanitary Institutions in the Near East. *The Lancet*, 169(4371), 1607-1610.
- Board, British Delegate On The Constantin. (1907). Some Turkish Lazarets: And Other Sanitary Institutions in the Near East. *The Lancet*, 170 (4377), 190-192.
- Board, British Delegate On The Constantin. (1907). Some Turkish Lazarets: And Other Sanitary Institutions in the Near East. *The Lancet*, 170 (4376), 114-118.
- Board, British Delegate On The Constantin. (1907). Some Turkish Lazarets: And Other Sanitary Institutions in the Near East. *The Lancet*, 170 (4376), 114-118.
- Bonastra Tolós, J. (2006). *Ciencia, sociedad y planificación territorial en la institución del lazareto*. (Phd dissertation, Universitat de Barcelona).
- Bonastra, Q. (2010). Recintos sanitarios y espacios de control: Un estudio morfológico de la arquitectura cuarentenaria. *Dynamis*, 30, 17-40.
- Böke, P. (2009). İzmir Karantina Teşkilatının Kuruluşu ve Faaliyetleri (1840-1900). *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 8(18), 137-159.
- Cebe, M. (2021). Urla Karantina Adası Tesisleri Mekansal Analizi. *Electronic Turkish Studies*, 16(4).
- Chase-Levenson, A. (2020). *The Yellow Flag: Quarantine and the British Mediterranean World, 1780–1860*. Cambridge University Press.
- Clemow, F.G., CMG., MD. Board, B. D. O. T. C. (1923). The Constantinople Board Of Health. *The Lancet*, 201 (5205), 1126-1127.
- Cliff, A. D., Smallman-Raynor, M. R., & Stevens, P. M. (2009). Controlling the geographical spread of infectious disease: Plague in Italy, 1347-1851. *Acta medico-historica Adriatica*. AMHA, 7(2), 197-236.
- Çavdar, N., & Karci, E. (2014). XIX. Yüzyıl Osmanlı Sağlık Teşkilatlanması'na Dair Bibliyografik Bir Deneme. *Electronic Turkish Studies*, 9(4), 255-286.
- Demirkol, K. (2018). Adana ve kolera (1890-1895). *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (56), 141-156.

- Devaux, C. A. (2013). Small oversights that led to the Great Plague of Marseille (1720–1723): lessons from the past. *Infection, Genetics and Evolution*, 14, 169-185.
- Durand, J. N. L. (1833). *Raccolta e parallelo delle fabbriche classiche di tutti i tempi d'ogni popolo e di ciascun stile: (Recueil et parallèle des édifices de tout genre anciens et modernes remarquables par leur beauté, par leur grandeur ou par leur singularité.* G. Antonelli.
- Eldek, M.H.A., Elghwaby, M.M., Zekry, N.N. (2021). A New Framework for Achieving Sustainable Sinai House Through Building Materials and advanced Techniques. *International Journal of Scientific and Research Publications (IJSRP)* 11(5), 360-367.
- Gensini, G. F., Yacoub, M. H., & Conti, A. A. (2004). The Concept of Quarantine in History: From Plague to SARS. *Journal of Infection*, 49(4), 257-261.
- Hantash, T.A. (2016). Building A Zero Energy House For Uae: Traditional Architecture. Revisited, *ZEMCH 2016 International Conferance Proceedings* ,318-322.
- Howard, J. (1789). *An Account of the Principal Lazarettos in Europe.* Eyres.
- Ini, M. (2016). *Lazaretti in Venice and in its Territories, Trade, architecture, and social control* (MSc dissertation, The University of Edinburgh).
- İşler, D. (2019). Dünyanın En Eski Karantina Adası: “Lazzaretto Vecchio”. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 97-107.
- İzmir 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, 2019.
- Jlang, X. (2018). *Verona: landscape and architectural interventions in the Lazarettos area.* Politecnico di Milano, Master thesis.
- Karayaman, M. (2008). *20. Yüzyılın İlk Yarısında İzmir'de Sağlık* (Vol. 53). İzmir Büyükşehir Belediyesi.
- Kehoe, M. *Golden Age of Priacy Maritime Quarantine For Plague.* Elde edilme tarihi: 20 Mayıs 2020, https://www.piratesurgeon.com/pages/surgeon_pages/quarantine7.html.
- Longhurst, P. (2018). *Materialising Contagion: An Archaeology of Sydney's North Head Quarantine Station* . The University of Sydney, Phd thesis.
- Maglen, K. (2003). Politics of Quarantine in the 19th Century. *Jama*, 290(21), 2873.
- McNeill, W. H. (1998). *Plagues and Peoples.*
- Menekşe, M. (2020) İzmir'de Kolera Salgını ve Etkileri (1893). *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 39(67), 385-433.
- Nepean Historical Society. *Quarantina Statiton in 1875.* Elde Etme Tarihi; 5 Mayıs 2020, <https://nepeanhistoricalsociety.asn.au/history/quarantine-station/quarantine-station-in-1875/>.

- Piesik, S. (2012). *Arish: Palm-leaf Architecture*. London: Thames & Hudson.
- Risse, G. B. (1999). *Mending Bodies, Saving Souls: a History of Hospitals*. Oxford University Press.
- Sariyildiz, G (1989). *Hicaz Karantina Teşkilatı*. (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Sehdev, P. S. (2002). The origin of quarantine. *Clinical infectious diseases*, 35(9), 1071-1072.
- Slatter, E. M. (1984). Illustrations from the Wellcome Institute Library: The New Lazaretto at Siros (Syra), Greece, in 1840. *Medical history*, 28(1), 73-80.
- Stuard, S. M. (1992). *A state of deference: Ragusa/Dubrovnik in the medieval centuries*. University of Pennsylvania Press.
- Tognotti, E. (2013). Lessons from the history of quarantine, from plague to influenza A. *Emerging infectious diseases*, 19(2), 254.
- Tuncbilek, Gonca Z. (2020). Quarantine (d) Space: Urla-Izmir (Smyrna) Island, *Space and Culture*, Vol. 23 (3), 246-252.
- Yıldırım, N. (2003). Tersane-i Amire Fabrikalarında Tebhir Makinesi/Etöv Üretimi ve kullanımı. *The Production and Use of Autoclaves at Ottoman Shipbuilding Plants*, 421-431.
- Yıldırım, N. (2006). Osmanlı Coğrafyasında Karantina Uygulamalarına İsyancılar Karantina İstemezük. *Toplumsal Tarih*, 150, 18-27.
- Yıldırım, N. (2016). İstanbul Boğazı'nda Karantina Uygulamaları. *Yeni Deniz Mecmuası*, no. 1, 44-61.
- Yılmaz, E. (2020). A Discussion on the Spatial Representation of the Ottoman Modernization: Urla Quarantine Building. *Online Journal of Art and Design*, 8(4).
- Yıldırım, C. (2021) Ada-Yı Tahaffuzun Memurları: Kamaran Adası Örneğinde Tahaffuzhane Çalışanları (1882-1916). *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(3), 589-612.
- Yuksel, N. (2006). Esrefpasa'dan Karantina'ya. *Planlama Dergisi*, 3, 149-151.

BIOGRAPHY OF THE AUTHOR (YAZARIN BİYOGRAFİSİ)

Aylin GAZİ GEZGİN (Dr.)

Lisans Eğitimini 2007 yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Mimarlık Bölümünde tamamladı. Yüksek lisans ve doktora eğitimini İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Mimarlık Bölümünde 2011 ve 2016 yıllarında tamamladı. 2010 yılından itibaren Kültür ve Turizm Bakanlığı, İzmir 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğünde görev yapmakta olup aynı zamanda 2017 yılından itibaren Yaşar Üniversitesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümünde yarı zamanlı öğretim elemanı olarak çalışmaktadır. Çalışma ve ilgi alanları; hareketli strüktürler, tessellation ve mimarlık, tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesi.